ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ

1885

[ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ]

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΥΚΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ. 6—ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 8

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφείον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ἀριθ. 32.
1885

Ἀριθ. 506 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Γ.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος εἰκοστός. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς Λεωφ. Πανεπιστημίου 39. 8 Σεπτεμβρίου 1885

Ο ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ ΒΙΛΛΕΜΕΡ

(Μυθιστορία Γεωργίας Σάνδ.—Μετάφρασις Α. Δ.)

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

ΙΗ'

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, ἀφοῦ προσηκόντως ἀνήγγειλε τὴν ἄφιξίν της εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, ἡ Καρολίνα ἔγραφεν εἰς αὐτὴν πλείονας λεπτομερείας περὶ τοῦ νέου της βίου. Μὴ λησμονῶμεν δὲ, ὅτι τῇ ἔκρυπτε πάντοτε τὴν ἀληθῆ της ὀδύνην, καὶ προσεταθεῖ νὰ καθησυχάσῃ μὲν αὐτὴν, περισπάσῃ δὲ καὶ τὴν ἰδίαν της λύπην, προσποιουμένη ἠρεμίαν πνεύματος, ἥτις οὔτε πλήρης ἦτο οὔτε ἀληθής:

«.... Δὲν δύνασαι νὰ φαντασθῇς πόσον μὲ περιποιοῦνται αὐτοὶ οἱ Περάκ! Ἡ Ἰουστίνα εἶνε πάντοτε ἡ λαμπρὰ ἐκείνη γυνή, μὲ ἀγγέλου καρδίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἄφινεν ὁ πατήρ μας νὰ φύγῃ. Ὁ σύζυγός της τὴν ἀξίζει, καὶ αὐτό, ἐννοεῖς, δὲν εἶνε ὀλίγον. Ἔχει μάλιστα περισσότερον νοῦν, ἂν καὶ ἔχει ὀλιγωτέραν ἀντίληψιν. Ὅ,τι ὅμως ἐννόησῃ χαράττεται εἰς τὴν διάνοιάν του ὡς εἰς μάρμαρον ἄψογον καὶ ἀκηλίδωτον. Σὲ ὁρκίζομαι, ὅτι οὐδὲ στιγμὴν στενοχωροῦμαι μαζύ των. Ἠδυνάμην νὰ μένω πολὺ πλέον μόνη, διότι τὸ μικρόν μου δωμάτιον εἶνε ἀνεξάρτητον, καὶ ἠμπορῶ νὰ ρεμβάζω ἐκεῖ, χωρὶς τίποτε νὰ μὲ ταράττῃ. Ἀλλὰ δὲν αἰσθάνομαι συχνὰ τὴν ἀνάγκην. Εὑρίσκομαι λαμπρὰ μὲ τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους· αἰσθάνομαι ὅτι μ' ἀγαποῦν.

«Ἔπειτα τὸ πνεῦμά των ζῇ, ὡς τῶν περισσοτέρων ἐδῶ. Ἐρωτῶσι περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, καὶ ἀπορεῖ τις εὑρίσκων, ἐντὸς χαράδρας ἀγρίων βουνῶν, χωρικοὺς ἔχοντας τόσας γνώσεις ξένας εἰς τὰς ἀνάγκας των καὶ τὰς συνηθείας των. Τὰ παιδία των, οἱ γείτονές των καὶ οἱ φίλοι των μοῦ φαίνονται ἐπίσης νοήμονες καὶ δραστήριοι καὶ χρηστοί, ὁ δὲ Περὰκ μοῦ λέγει ὅτι τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς χωρία πολὺ πλέον μεμακρυσμένα ἀπὸ παντὸς κέντρου πολιτισμοῦ.

Τούναντίον ὅμως οἱ κάτοικοι τῶν ὀλίγων καλυβῶν αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐσπαρμέναι ἐπὶ τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖνοι οἵτινες εἶνε χωρικοὶ μόνον, ποιμένες ἢ γεωργοί, ζῶσιν ἐν ἀπαθείᾳ, τὴν ὁποίαν δὲν δύναταί τις φαντασθῇ. Πρό τινων ἡμερῶν ἠρώτησα μίαν γυναῖκα τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ, ὅστις ἑκατὸν βήματα μακρὰν τῆς οἰκίας της ἀποτελεῖ ὡραιότατον καταρράκτην.

— Εἶνε τὸ νερό, μοῦ ἀπήντησεν.

— Ναί, ἀλλὰ τὸ νερὸν αὐτὸ δὲν ἔχει ὄνομα;

— Νὰ ρωτήσω τὸν ἄνδρα μου. Ἐμεῖς ἡ γυναῖκες ὅλα τὰ ποτάμια τὰ λέμε νερά.

Ὁ σύζυγος ἠδυνήθη νὰ μοῦ εἰπῇ τὸ ὄνομα τοῦ χειμάρρου καὶ τοῦ καταρράκτου. Ἀλλ' ὅτε τὸν ἠρώτησα τὸ ὄνομα τῶν ὀρέων τοῦ ὁρίζοντος, μοῦ ἀπήντησε ὅτι δὲν τὸ ἐγνώριζε, διότι ποτέ του δὲν ὑπῆγεν ἐκεῖ.

— Δὲν ἤκουσες νὰ λέγουν ὅτι εἶνε αἱ Σεβέναι;

— Ἠμπορεῖ. Εἶνε καὶ τὸ Μεζέγκον κάπου ἐκεῖ καὶ ἡ *Θημωνιὰ τῶν Βύρλων*· ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω ποῦ εἶνε.

Τότε ἔδειξα εἰς αὐτὸν—εὐκόλως γνωρίζονται—τὸ Μεζέγκον, τὴν ὑψηλοτέραν τῶν κορυφῶν, καὶ τὴν Θημωνίαν, κομψὸν κῶνον, περιέχοντα ὡς λέγεται, ἐντὸς τοῦ κρατῆρος του βύρλα καὶ ἄλλα ἐλώδη χόρτα. Ὁ ἄνθρωπος οὐδὲ κἂν τὰ ἐκύτταζε. Τῷ ἦτο ἐντελῶς ἀδιάφορον, Μ' ἔδειξε τὸ σπήλαιον τῶν *παλαιῶν ἀγρίων*, τοὐτέστιν εἶδος τι χωρίου γαλατικοῦ ἢ κελτικοῦ, ἀνεσκαμμένου ἐντὸς τοῦ βράχου μετὰ τῶν αὐτῶν προφυλάξεων, τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται τὰ ζῶα τῆς ἐρήμου ἵνα κρύψωσι τὰς φωλεάς των· διότι δύναταί τις νὰ θεωρήσῃ καὶ παρακολουθήσῃ τὸν βράχον αὐτόν, χωρὶς ν' ἀνακαλύψῃ τὸ ἐλάχιστον, ἂν δὲν γνωρίζῃ τὴν ἀτραπὸν δι' ἧς εἰσδύει τις εἰς τὰς χαράδρας του καὶ τὰ παλαιὰ οἰκήματα. Ἀ! ἀγαπητή μου Καμίλλη! δὲν ὁμοιάζω κ' ἐγὼ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους ἀγρίους, οἵτινες φοβούμενοι τὰς ἐπιδρομάς, ἐκρύπτοντο εἰς τὰ σπήλαια καὶ ἀνεζήτουν τὴν ἡσυχίαν αὐτῶν ἐν τῇ λήθῃ τοῦ κόσμου ὅλου;

»Ὁπωσδήποτε οἱ κάτοικοι τοῦ βράχου μοῦ φαίνονται ὡς κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοι τῶν πτωχῶν ἐκείνων Κελτῶν, οἵτινες εἶχον κρυβῇ καὶ προσηλωθῇ οὕτως εἰπεῖν εἰς τοὺς βράχους των. Ἔβλεπον τὴν

γυμνόποδα καὶ βλακώδη τὸ βλέμμα γυναῖκα, ἥτις μᾶς ὡδήγει εἰς τὰ σπήλαια, καὶ ἠπόρουν ἀληθῶς ἂν τρεῖς ἢ τέσσαρες χιλιάδες ἔτη εἶχον παρέλθει ἀφ' ἧς ἡ φυλή της ἐρρίζωσεν ἐπὶ τῶν βράχων ἐκείνων.

»Βλέπεις ὅτι περιπατῶ, καὶ ὅτι δὲν εἶνε ἀπαραίτητον φρονήσεως ἔργον νὰ ζῶ κλεισμένη, ὡς ἐφοβεῖσο. Τούναντίον μὴ ἔχουσα τί ν' ἀναγνώσω, αἰσθάνομαι μεγάλην ἀνάγκην νὰ τρέχω, καὶ ἡ ἀεικινησία μου ἐκπλήττει πολὺ ὀλιγώτερον τοὺς χωρικοὺς τοῦ Λαντριὰκ παρ' ὅ,τι θὰ τοὺς ἐξέπληττεν ἡ μυστηριώδης ἀπομόνωσίς μου. Δὲν ἔχω δὲ νὰ φοβηθῶ δυσαρέστους συναντήσεις. Εἰδες ὅτι ἀνεχώρησα μὲ φορέματα, τὰ ὁποῖα ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐλκύσωσι τὴν προσοχήν. Ἐκτὸς τούτου ἔχω μαῦρον πέτασσον, πολὺ μεγαλείτερον ἐκείνων τοὺς ὁποίους συνειθίζουν ἐδῶ, ὅστις μοῦ σκεπάζει ἐντελῶς τὸ πρόσωπον. Ἠμπορῶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ φορέσω καὶ τὴν κουκοῦλαν μου, τὴν ὁποίαν ἐπῆρα μαζύ μου, διότι ἡ ἀστασία τοῦ καιροῦ τὸ ἐπιτρέπει. Δὲν ὁμοιάζω ἐντελῶς μὲ τὰς γυναῖκας τοῦ τόπου, ἀλλὰ δὲν ἔχω καὶ τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ προζενῇ ἐντύπωσιν ὅπου διέρχομαι.

»Ἔχω δέ, χάριν τοῦ περιπάτου, καὶ πρόφασιν εὐλογωτάτην. Ἡ Ἰουστίνα ἐξασκεῖ μικρόν τι ἐμπόριον, καὶ μοῦ ἐμπιστεύεται μικρὸν κιβώτιον, τοῦ ὁποίου προσφέρω εἰς πώλησιν τὸ περιεχόμενον, ἐνῷ ὁ Περὰκ ὅστις εἶνε κτηνίατρος, ἐπισκέπτεται τὰ ἀσθενῆ ζῶα. Τοιουτοτρόπως ἠμπορῶ νὰ εἰσέρχωμαι εἰς τὰς οἰκίας καὶ νὰ ἐξετάζω τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου. Δὲν πωλῶ τίποτε, διότι αἱ γυναῖκες εἶνε τόσον ἀπερροφημέναι ἀπὸ τὴν κατασκευὴν τῶν τριχάπτων, ὥστε οὔτε τοὺς συζύγους των ῥάπτουν οὔτε τὰ τέκνα των οὔτε τὸν ἑαυτόν των. Τὰ ῥάκη ἐδῶ φέρονται θριαμβευτικῶς καὶ μετ' ἐπιδείξεως. Ἡ εὐλάβεια εἶνε τόσον ἐξημμένη, ὥστε πᾶσα ὑλικὴ εὐημερία καὶ αὐτὴ ἡ καθαριότης ἀποκλείεται ὡς περιττὴ καὶ βέβηλος. Τοιουτοτρόπως αἱ γυναῖκες γίνονται φιλάργυροι· ἀγαποῦσιν ὅμως καὶ τὰ στολίδια· ἂν δὲ ἡ Ἰουστίνα μ' ἔδιδε νὰ πωλῶ τοιαῦτα, θ' ἀπέκτων ταχέως πελατείαν, ἥτις θὰ ἠγόραζε προθυμότερον αὐτὰ ἢ ἐνδύματα καὶ σανδάλια.

»Κατασκευάζουσι πᾶσαι τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα μελανὰ καὶ λευκὰ τρίχαπτα, ἅτινα ἐνθυμεῖσαι ὅτι ἔκαμνε καὶ ἡ Ἰουστίνα. Ἀπορεῖ δὲ κανείς, βλέπων ἐδῶ, ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων, ἐργόχειρα μαγευτικὰ προερχόμενα ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀθλίων αὐτῶν πλασμάτων, καὶ ἀγανακτεῖ μανθάνων τὸ πενιχρὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον κερδίζουσι. Θὰ ἔδιδον μετὰ χαρᾶς ἀντὶ ἑνὸς φράγκου ὅ,τι μᾶς πωλοῦσιν εἴκοσι φράγκα ἐν Παρισίοις, ἂν ἐπετρέπετο εἰς αὐτὰς νὰ συναλλαχθῶσιν ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ καταναλωτοῦ. Ἀλλὰ τουτο αὐστηρῶς ταῖς ἀπαγορεύεται. Ἐπὶ τῷ λόγῳ δῆθεν, ὅτι προμηθεύει τὴν μέταξαν, τὴν κλωστὴν καὶ τὰ σχέδια, ὁ ἔμπορος προστοιχίζει καὶ διατιμᾷ τὴν ἐργασίαν των. Μάτην προτείνετε εἰς τὴν χωρικὴν νὰ τῆς προμηθεύσετε τὸ ὑλικὸν καὶ νὰ τὴν πληρώσετε ἀκριβώτερα. Ἀναστενάζει ἡ πτωχή, θεωρεῖ τὰ χρήματα, σείει τὴν κεφαλήν, καὶ σᾶς ἀπαντᾷ, ὅτι ἂν ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν μεγαλοδωρίαν ἑνὸς πελάτου, ὅστις ἅπαξ μόνον θὰ τῆς δώσῃ παραγγελίαν καὶ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἐπανίδῃ ἴσως πλέον, κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὴν πελατείαν τοῦ *αὐθέντου* της. Ἔπειτα δὲ ὅλαι αὐταὶ αἱ γυναῖκες εἶνε ἢ προσποιοῦνται ὅτι εἶνε θεοφοβούμεναι. Ὅσαι ἐξ αὐτῶν εἶνε εἰλικρινεῖς, ὠρκίσθησαν εἰς τὴν Παναγίαν καὶ τοὺς ἁγίους νὰ μὴ πωλῶσιν εἰς ἰδιώτας, καὶ ἀναγκάζεται τις νὰ σεβασθῇ τὸ σέβας τῆς ὑποσχέσεως. Ὅσαι δὲ ἐπαγγέλλονται τὴν εὐλάβειαν (καὶ βλέπω ὅτι εἶνε πολὺ περισσότεραι παρ' ὅσον νομίζει τις) συναισθάνονται ἀδιακόπως ὅτι διατελοῦσιν ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὸ βλέμμα τῶν ἱερέων, τῶν καλογραιῶν, τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἱεροσπουδαστῶν, οἱ ὁποῖοι πλημμυροῦσιν ὡς ἀκρίδες τὸν τόπον, καὶ αὐτὰ τὰ πλέον ἀκατοίκητα μέρη του. Τὰ μοναστήρια παρέχουσι κ' ἐδῶ ἐργασίαν, ὡς παντοῦ, ὑπὸ κερδοσκοπικοὺς ὅρους πολὺ συμφορωτέρους τῶν ἐμπόρων. Βλέπει τις λοιπόν, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν προαυλίων τῶν ἐκκλησιῶν, ὁμάδας χωρικῶν γυναικῶν καθημένας κύκλῳ καὶ κινούσας τὰς κουβαρίστρας των, ἐνῷ ψυθιρίζουσι λιτανείας ἢ ψάλλουσι λατινικὰ τροπάρια, συγχρόνως δὲ θεωροῦσιν ἀπλήστως τοὺς διαβάτας καὶ ἀνταλλάσσουσι τὰς παρατηρήσεις των, ἀποκρινόμεναι ora pro nobis εἰς τὴν στακτόχρουν, μαύρην ἢ κυανῆν καλογραῖαν, ἥτις ἐπιτηρεῖ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ψαλμῳδίαν.

»Αἱ γυναῖκες αὐταὶ εἶνε ἐν γένει ἀγαθαὶ καὶ φιλόξενοι. Τὰ παιδία των μοῦ προξενοῦσι συμπάθειαν, ὁσάκις δὲ ἀπαντῶ ἀσθενῆ, χαίρω ὅτι δύναμαι νὰ παραγγείλω κἄτι πρὸς θεραπείαν των. Ὡς πρὸς τοῦτο ἐπικρατεῖ ἐδῶ μεγάλη ἀμάθεια ἢ ἀμεριμνησία. Ἡ μητρότης εἶνε πάθος μᾶλλον ἢ φιλοστοργία. Αἱ μητέρες φαίνονται φρονοῦσαι ὅτι τὰ τέκνα ἐγεννήθησαν μόνον καὶ μόνον ἵνα συνειθίσωσι νὰ πάσχωσιν.

»Τὸ ἔργον τοῦ Περάκ, τὸ ὁποῖον ἔχει πολλὴν πελατείαν, μᾶς φέρει πολλάκις εἰς τὰ πλέον δύσβατα μέρη τῶν βουνῶν, καὶ γίνεται ἀφορμὴ νὰ βλέπω τὰς ὡραιοτέρας τῆς γῆς τοποθεσίας, διότι ὁ τόπος αὐτὸς μοῦ φαίνεται ὄνειρον... Μήπως ὅμως καὶ ἡ ζωή μου δὲν εἶνε παράδοξον ὄνειρον ἀληθῶς;

»Ὁ τρόπος τῶν ἐκδρομῶν μας εἶνε ἁπλούστατος. Ὁ Περὰκ ἔχει ἐν μικρὸν ἁμάξιον, ὡς τὸ ὀνομάζει, μ' ἓν κάλυμμα πάνινον, τὸ ὁποῖον δῆθεν μᾶς σκεπάζει. Εἰς τὸ ἁμάξιον αὐτὸ ζεύγει πότε ἕνα ἀτρόμητον ἡμίονον, πότε μικρὸν ἱππάριον, δυνατὸν ἀλλὰ ἥσυχον, τὸ ὁποῖον, ὡς ὁ αὐθέντης του, ἔχει μόνον δέρμα καὶ κόκκαλα, ἀλλὰ δὲν καταπονεῖται ποτέ. Τοιουτοτρόπως δέ, ἐνῷ ὁ μεγαλείτερος υἱὸς τῆς Ἰουστίνας, ὅστις ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ τάγμα του ὅπου ἦτο πεταλωτής, ἀναπληροῖ κατ' οἶκον τὸν πατέρα του, ὁ Περὰκ καὶ ἐγὼ τρέχομεν τὰ βουνὰ καὶ τὰς κοιλάδας, ὅ,τι καιρὸς καὶ ἂν ἦνε. Ἡ Ἰουστίνα ἰσχυρίζεται ὅτι αὐτὸ μὲ ὠφελεῖ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ μείνω μαζῆ της πάντοτε, ὁρκίζεται δὲ ὅτι θὰ μοῦ εὕρῃ μέσον νὰ κερδίζω τὸ καθημερινόν μας, χωρὶς νὰ ταπεινοῦμαι ὑπηρετοῦσα μεγάλας κυρίας.

»Ἀλλοίμονον! δὲν ἠσθανόμην ταπείνωσιν ἑνόσω ἠσθανόμην ὅτι ἀγαπῶμαι καὶ ἠγάπων τόσον εἰλικρινῶς, ἐγώ! Πιστεύεις, ὅτι ὄχι μόνον αἰσθάνομαι λύπην διότι δὲν θὰ μ' εὐλογῇ πλέον πᾶσαν πρωΐαν ἡ γραῖα ἐκείνη μαρκησία, ἀλλὰ καὶ ἀνησυχῶ καὶ τρέμω δι' αὐτήν, ὡς ἂν ἐμάντευον ὅτι δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ζήσῃ χωρὶς ἐμέ; Ἀ! ὁ θεὸς νὰ δώσῃ νὰ μὲ λησμονήσῃ γρήγορα, καὶ νὰ μὲ ἀντικατέστησεν ἤδη δι' ἄλλης γυναικός, ὀλιγώτερον ὀλεθρίας εἰς τὴν οἰκιακήν της εἰρήνην. Ἀλλὰ θὰ τὴν περιποιηθῇ κανεὶς ἄλλος, ἠθικῶς ἐννοῶ, ὡς τὴν ἐπεριποιούμην ἐγώ; Θὰ δυνηθῇ νὰ μαντεύσῃ τὰς πνευματικάς της ἰδιοτροπίας, νὰ διασκεδάζῃ τὴν πλῆξιν τῆς ἀργίας της, νὰ τῆς ὁμιλῇ περὶ τῶν τέκνων της, ὅπως της ἤρεσκε ν' ἀκούῃ περὶ αὐτῶν; Ὅτε ἦλθον ἐδῶ ἀνέπνευσα μὲ ἀπλήστους πνεύμονας τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ κ' ἐθεώρησα τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ τραχεῖαν αὐτὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν τόσον ἐπόθουν νὰ γνωρίσω. Εἶπα κατ' ἐμαυτήν: Τέλος πάντων εἶμαι ἐλευθέρα! Θὰ πηγαίνω ὅπου θέλω, θὰ ὁμιλῶ ὅσον ὀλίγον θέλω, δὲν θὰ γράφω πλέον δεκάκις τῆς ἡμέρας τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν εἰς δέκα διάφορα πρόσωπα, δὲν θὰ ζῶ ἐντὸς θερμοκηπίου, δὲν θ' ἀναπνέω πλέον τὸ δριμὺ ἄρωμα ἀνθέων ἀποσταλαζομένων διὰ χημικῶν μεθόδων φυτῶν ἀπεξηραμμένων... Θὰ ῥοφῶ διὰ τῆς ἀτμοσφαίρας τὸ ἐλεύθερον ἄρωμα τῆς λευκακάνθης καὶ τοῦ θύμου!.. Ναί, εἶπα ὅλ' αὐτὰ κατ' ἐμαυτήν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα νὰ χαρῶ! Ἔβλεπα μακρόθεν τὴν πτωχήν μου φίλην μελαγχολικὴν καὶ μόνην, κλαίουσαν ἴσως διότι μ' ἔκαμε νὰ κλαύσω!

»Ἀλλὰ τὸ ἠθέλησε· ἴσως δὲ κ' ἔπρεπε νὰ γείνῃ! Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ τὴν μεμηθῶ διὰ στιγμήν τινα ἀδικίας καὶ πείσματος. Ἡ μήτηρ ἐσυλλογίζετο τὸν υἱόν της, τοιοῦτος δὲ υἱὸς εἶνε ἄξιος πάσης μητρικῆς θυσίας. Ἴσως μὲ νομίζει σκληρὰν καὶ ἀχάριστον, ὅτι δὲν συνεμορφώθην πρὸς τὰ σχέδιά της, καὶ πολλάκις διαλογίζομαι ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ κάμω· ἀλλὰ μὲ φαίνεται πάντοτε ὅτι ἦτο μάταιον. Ὁ μαρκήσιος δὲν εἶνε ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους δύναταί τις ν' ἀπομακρύνῃ διὰ μιᾶς κοινῆς λέξεως, ψυχρῶς ἢ περιφρονητικῶς. Δὲν θὰ εἶχα δὲ ἄλλως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ προσενεχθῶ τοιουτοτρόπως πρὸς αὐτόν, ὅστις ὄχι μόνον τὸ αἴσθημά του δὲν μ' εἶχεν ἐκδηλώσει, ἀλλὰ μ' ἔδειξε πάντοτε σεβασμὸν καὶ ἀβροτάτην φιλίαν. Μάτην ἀναζητῶ νὰ εὕρω ποίαν γλῶσσαν συμπαθῆ συγχρόνως καὶ ψυχρὰν ἠδυνάμην νὰ μεταχειρισθῶ, διὰ νὰ τοῦ εἰπῶ πόσον ἱερὰ εἶνε δι' ἐμὲ ἡ εὐτυχία του καὶ ἡ εὐτυχία τῆς μητρός του. Αἰσθάνομαι ὅτι δὲν θὰ εἶχα αὐτὴν τὴν ἱκανότητα. Ἡ ἡ ἀληθινή μου πρὸς αὐτὸν φιλία θὰ τὸν ἠπάτα περὶ τῶν αἰσθημάτων μου καὶ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐθυσιαζόμην εἰς τὸ καθῆκον, ἢ τὸ ἀνένδοτόν μου θὰ τὸν προσέβαλλεν ὡς ἄκαιρος ἐπίδειξις ἀρετῆς, τῆς ὁποίας τὴν βοήθειαν οὐδέποτε μοῦ ἔδωκε ἀφορμὴν νὰ ἐπικαλεσθῶ... Ὄχι, ὄχι! οὔτε δυνατόν, οὔτε πρέπον ἦτο!

»Μ' ἐφάνη νὰ ἐννόησα, ὅτι ἡ μαρκησία ἤθελε νὰ τοῦ εἰπῶ, ὅτι εἶμαι δεδεμένη δι' ἄλλου ἔρωτος. Θεέ μου! Ἂς ἐπινοήσῃ τώρα ὅ,τι θέλει. Ἀ θυσιάσῃ ἂν εἶνε ἀνάγκη, καὶ τὴν ζωήν μου καὶ τὴν τιμήν μου! Ἀφῆκα τὸ στάδιον ἐλεύθερον. Τὸ κατ' ἐμὲ μοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπινοήσω πρόχειρον μυθιστόρημα. Καὶ μήπως ἐκεῖνος θὰ τὸ ἐπίστευεν;

»Καμίλλη, θὰ τὸν ἰδῇς. Θὰ τὸν ἐπανεῖδες ἴσως μετὰ τὴν πρώτην ἐκείνην ἐπίσκεψίν του κατὰ τὴν ὁποίαν μοῦ ὁμολογεῖς ὅτι τόσον ἐκοπίασες νὰ ὑποκριθῇς τὸ μέρος σου. Σοῦ ἐπροξένησε, μοῦ γράφεις, πολλὴν λύπην. Σοῦ ἐφάνη ὡς παράφρων. Τώρα θὰ ἦνε ἥσυχος βεβαίως· ἔχει τόσην ἠθικὴν δύναμιν, ὥστε θὰ ἐννόησῃ ἐπὶ τέλους ὅτι δὲν δύναμαι πλέον νὰ τὸν ἐπανίδω! Ἐν τούτοις πρόσεχε! Εἶνε πολὺ ὀξυδερκής. Εἶπέ του ὅτι ἔχω τὸ πνεῦμα ψυχρόν.. Ὄχι, ὄχι αὐτό! δὲν θὰ τὸ πιστεύσῃ. Κάμε του λόγον περὶ τῆς ὑπερηφανείας μου ἥτις εἶνε ἀκατάβλητος. Αὐτὸ εἶνε ἀλήθεια. Εἶμαι πολὺ ὑπερήφανος, τὸ αἰσθάνομαι. Ἂν δὲν ἤμην, θὰ ἤμην ἄξια τῆς ἀγάπης του;

»Θὰ ἤθελαν ἴσως νὰ καταστῶ ἀναξία τοῦ σεβασμοῦ του,.. ὄχι ἡ μήτηρ! ποτὲ αὐτή! Ἔχει τὴν ψυχὴν χρηστήν, εὐλαβῆ καὶ πλήρη ἀγνότητος· ἀλλ' ὁ δοῦξ! Τώρα ἐνθυμοῦμαι πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχα ἐννοήσει τότε καὶ τώρα τὰ βλέπω ἀλλοῖα. Ὁ δοῦξ εἶνε ἐξαίρετος ἄνθρωπος· λατρεύει τὸν ἀδελφόν του· πιστεύω δὲ ὅτι ἡ σύζυγός του ἥτις εἶνε ἄγγελος, θὰ ἐξαγνίσῃ τὴν ζωήν του καὶ τὰς ἰδέας του. Ἀλλ' εἰς τὸ Σεβάλ, ὅτε μ' ἔλεγε νὰ σώσω μὲ πᾶσαν θυσίαν τὸν ἀδελφόν του... τὸ συλλογίζομαι τώρα καὶ κοκκινίζω ἀπὸ ἐντροπήν!

»Ἀ! ἂς μ' ἀφήσουν νὰ λησμονηθῶ καὶ νὰ τὰ λησμονήσω ὅλα! Ἐνόμισα ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος ὅτι ἤμην ἥσυχος, ἀξιοπρεπής, εὐτυχής! Μία ἡμέρα, μία ὥρα κατέστρεψαν τὰ πάντα. Διὰ μιᾶς τῆς λέξεως ἡ μαρκησία Βιλλεμὲρ ἐδηλητηρίασεν ὅλας μου τὰς ἀναμνήσεις, τὰς ὁποίας ἤθελα ν' ἀποκομίσω ἁγνάς, καὶ δὲν τολμῶ πλέον σήμερον νὰ τὰς ἀναπολήσω. Ἀλήθεια, Καμίλλη, εἶχες δίκαιον ἐνίοτε, ὅταν μ' ἔλεγες, ὅτι δὲν πρέπει τις νὰ ἔχῃ πολὺ εὔπιστον τὸ πνεῦμα, καὶ ὅτι ἐθεώρουν κάπως δογκιστικῶς τὴν ζωήν! Τοῦτο θὰ μοῦ γείνῃ μάθημα, καὶ θὰ δυσπιστῶ τοῦ λοιποῦ

πρὸς τὴν φιλίαν ὡς καὶ πρὸς τὸν ἔρωτα. Δ ατί, λέγω πολλάκις πρὸς ἐμαυτήν, νὰ μὴ θραύσω ἀπὸ τοῦδε πάντα μου δεσμὸν πρὸς τὸν κόσμον αὐτόν, τὸν πλήρη κινδύνων καὶ ἀπογοητεύσεων, διατὶ νὰ μὴ ἀποδεχθῶ τὸν ζυγὸν τῆς πτωχείας μετὰ πλείονος ἔτι γενναιότητος ἢ μέχρι τοῦδε; Θὰ ἠδυνάμην νὰ εὕρω πόρον ζωῆς εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτήν, τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς εἶνε τόσον ὀπίσω. Δὲν θὰ ἦτο μὲν δυνατὸν νὰ γείνω διδασκάλισσα, ὡς τὸ ἐφαντάζετο πέρυσιν ἡ Ἰουστίνα, διότι ὁ κλῆρος κατέκλυσε παντοῦ τὰ σχολεῖα, καὶ αἱ καλαὶ καλογραῖαι δὲν θὰ ἐπέτρεπον νὰ διδάξω οὐδ' εἰς αὐτὸ τὸ Λαντριάκ· ἀλλὰ θὰ εὕρισκον ἴσως παραδόσεις εἰς καμμίαν πόλιν, ἢ θέσιν λογιστοῦ εἰς κανὲν ἐμπορικὸν κατάστημα.

» Πρὸ παντὸς ὅμως, πρέπει νὰ ἦμαι βεβαία, ὅτι θὰ λησμονηθῶ ἐκεῖ πέραν. Ἀφοῦ δὲ ἡ λήθη αὐτὴ ἐπέλθῃ πλήρης, πρέπει νὰ συλλογισθῶ τὰ παιδιά μας, καὶ τὰ συλλογίζομαι ἤδη ἐκ τῶν προτέρων. Ὁπωσδήποτε μὴν ἀνησυχῇς. Θὰ εὕρω· θὰ νικήσω ἐπὶ τέλους τὴν κακὴν τύχην. Ἠξεύρεις ὅτι δὲν κοιμῶμαι, οὐδὲ εἶνε δυνατὸν νὰ καταβληθῶ. Ἔχεις τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ δύο μῆνας ἀκόμη. Ἐγὼ δὲ δὲν χρειάζομαι ἐδῶ τίποτε. Μὴ τυραννῆσαι λοιπόν. Ἂς ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὸν Θεόν. Ἔχε τας δὲ σὺ καὶ εἰς τὴν ἀδελφήν σου, ἡ ὁποία σ' ἀγαπᾷ.»

ΚΒ'

Ἡ Καρολίνα δικαίως ἐφοβεῖτο τὰς παρὰ τῇ ἀδελφῇ της ἐξετάσεις τοῦ Κ. Βιλλεμέρ. Εἶχεν ἤδη οὗτος δὶς ἐπανέλθει εἰς Ἐπάμπην, ἐννοῶν δὲ κάλλιστα, ὅτι ἡ λεπτότης τῷ ἀπηγόρευε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ φανῇ ὡς ἀνάκρισις, ἠρκεῖτο παρατηρῶν τὸ ἦθος τῆς Καμίλλης καὶ σχολιάζων τὰς ἀποσιωπήσεις της. Ἀπέκτησε δὲ οὕτω τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἡ Κ. Ἐδθὲρ ἐγνώριζε τὸ καταφύγιον τῆς ἀδελφῆς της, καὶ ὅτι ἡ ἀφάνειά της οὐδεμίαν τῇ ἐποχῇ προξένει πραγματικὴν ἀνησυχίαν. Ἡ Καμίλλη ἐκράτει ἔτι τὴν ἐπιστολήν, δι' ἧς ἡ Καρολίνα ἔγραφεν, ὅτι εὗρε θέσιν ἐκτὸς τῆς Γαλλίας. Δὲν τὴν ἐδείκνυε δέ, διότι τοσαύτην ἔβλεπεν ἀγωνίαν καὶ ὀδύνην ἐπὶ τῆς ἠλλοιωμένης ἤδη μορφῆς τοῦ μαρκησίου, ὥστε δὲν ἐτόλμα νὰ καταφέρῃ καὶ τὸ ἔσχατον αὐτὸ τραῦμα εἰς τὸν εὐεργέτην καὶ προστάτην τῶν τέκνων της. Πλὴν δὲ τούτου ἡ Κ. Ἐδθὲρ δὲν συνεμερίζετο πάσας τὰς ἀνησυχίας τῆς συνειδήσεως τῆς ἀδελφῆς της, οὐδ' ἐννόει πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὑπερηφάνειαν. Δὲν ἐτόλμησε μὲν νὰ τὴν μεμφθῇ ἐπὶ τούτῳ, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐθεώρει μέγα ἔγκλημα ν' ἀδιαφορήσῃ κἄπως περὶ τῆς δυσαρεσκείας τῆς μαρκησίας καὶ νὰ γείνῃ ὁπωσδήποτε νύμφη της. « Ἀφοῦ αἱ προτάσεις τοῦ μαρκησίου, διενεῖτο, ἦσαν τόσον σοβαραί, ἀφοῦ ἡ μήτηρ του τὸν ἀγαπᾷ τόσον ὥστε δὲν τολμᾷ νὰ τοῦ ἀντιστῇ παρρησίᾳ, ἀφοῦ τέλος πάντων εἶνε ἐνήλιξ καὶ κύριος τῆς περιουσίας του δὲν βλέπω διατὶ ἡ Καρολίνα νὰ μὴ μεταχειρισθῇ ὀλίγον τὴν ἐπιρροήν της ἐπὶ τῆς γραίας, τὴν πειθώ της καὶ τὰ προτερήματά της, ὥστε σιγὰ σιγὰ νὰ τὴν καταφέρῃ νὰ συναινέσῃ εἰς τὸν γάμον... ἀλλὰ... ἡ πτωχή μου Καρολίνα, μ' ὅλον της τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν ἀφοσίωσίν της εἶνε παρὰ πολὺ ῥωμαντική, καὶ θέλει νὰ φονευθῇ αὐτὴ διὰ νὰ ζήσῃ ἡμᾶς, ἐνῷ μὲ ὀλίγην ὑπομονὴν καὶ ὀλίγην ἐπιτηδειότητα καὶ αὐτὴ ἐγίνετο εὐτυχὴς καὶ ἡμεῖς ὅλοι. »

Ἦτο ἄλλη θεωρία αὕτη περὶ τοῦ ὀρθοῦ, ἣν ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ παραλληλίσῃ πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Περὰκ καὶ τῆς Ἰουστίνης. Εἶνε δ' ἐλεύθερος, ἐννοεῖται, νὰ προτιμήσῃ ἐκείνην ἐκ τῶν δύο, ἥτις ἤθελε τῷ φανῇ καλλιτέρα. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐπειδὴ εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἐκφράσωμεν γνώμην, ἐξομολογούμεθα ὅτι μεροληπτοῦμεν κἄπως ὑπὲρ τῆς Καρολίνης.

Ὁ μαρκήσιος ἐννόησεν, ὅτι ἡ Κ. Ἐδθὲρ ὑπηνίσσετο δειλῶς τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων θέσιν, καὶ εἰδὼν ὅτι ἐγνώριζε πάντα τὰ διατρέξαντα. Ἐξεφράσθη τότε κἄπως ἐλευθερώτερον, ἡ δὲ Καμίλλη ἐνθαρρυνθεῖσα, ἠρώτησεν αὐτὸν μετὰ πολλῆς ἀδεξιότητος, ἂν, καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ μαρκησία ἔμενεν ἄκαμπτος, εἶχεν ἐκεῖνος ἀπόφασιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Καρολίναν τὴν χεῖρα του. Ἐφαίνετο δ' ἑτοίμη νὰ προδώσῃ τὸ μυστικὸν τῆς ἀδελφῆς της, ἂν ὁ μαρκήσιος ἔδιδε τὸν λόγον του.

Οὗτος ἀπήντησεν ἀδιστάκτως:

— Ἂν ἦμην βέβαιος ὅτι ἀγαπῶμαι, ἂν ἡ εὐτυχία τῆς δεσποινίδος Σαὶν-Ζενὲ ἐξήρτητο ἀπὸ τὸ θάρρος μου, θὰ κατώρθωνα νὰ κάμψω δὶὰ πάσης θυσίας τὰς ἀντιστάσεις τῆς μητρός μου· ἀλλὰ δὲν μοῦ δίδετε ἐλπίδα. Δόσετέ μου καὶ βλέπετε.

— Ἐγώ; εἶπεν ἡ Καμίλλη, καταπλαγεῖσα καὶ τεταραγμένη.

Κ' ἐδίστασε ν' ἀπαντήσῃ. Εἶχε μὲν νομίσει ὅτι ἐμάντευσε τὸ μυστικὸν τῆς Καρολίνας· ἀλλ' αὐτὴ εἶχε πάντοτε ὑπερηφάνως ἀρνηθῆ, οὐχὶ ψευδομένη ἀλλ' ἀποφεύγουσα τὰς ἐρωτήσεις, ἡ δὲ Κ. Ἐδθὲρ δὲν ἠσθάνετο τὴν τόλμην νὰ προσβάλῃ καιρίως τὴν ἀξιοπρέπειάν της, ἐκθέτουσα αὐτὴν ἰδιοβούλως.

— Αὐτὸ οὐδ' ἐγὼ δὲν τὸ ἠξεύρω, ὑπέλαβεν. Ἡ Καρολίνα ἔχει τόσην ψυχικὴν δύναμιν, ὥστε δὲν τὴν μαντεύω πάντοτε.

— Ἔχει τόσην δύναμιν ἀληθῶς ἡ ψυχή της, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, ὥστε οὐδέποτε θὰ ἐδέχετο τὸ ὄνομά μου χωρὶς τὴν εἰλικρινῆ εὐλογίαν τῆς μητρός μου. Αὐτὸ τὸ γνωρίζω καλλίτερα ἀπὸ σᾶς. Μὴ μοῦ λέγετε λοιπὸν τίποτε. Ἐγὼ πρέπει νὰ ἐνεργήσω. Ἓν μόνον πρᾶγμα σᾶς ζητῶ. Νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ φροντίζω ἐν τῷ μεταξὺ περὶ ὑμῶν καὶ τῶν τέκνων σας· καὶ μάλιστα... ναί! θὰ τολμήσω νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ καὶ αὐτό· φοβοῦμαι πολὺ μήπως ἡ δεσποινὶς Σαὶν-Ζενὲ εὑρίσκεται στενοχωρημένη χρηματικῶς, καὶ ἐκτεθειμένη εἰς στερήσεις, αἵτινες μοῦ κροξενοῦν φρίκην. Ἀπαλλάξατέ με ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὰν αὐτὴν ἀγωνίαν. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς ἀφήσω ἓν χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον μοῦ ἀποδίδετε, ὃν δὲν χρειασθῇ, ἀλλὰ τῆς στέλλετε ὅμως ἐν ἀνάγκῃ, ὡς προερχόμενον ἐκ μέρους σας.

—"Ω, αὐτὸ εἶνε ἀδύνατον, ἀπήντησεν ἡ Καμίλλη· θὰ τὸ μαντεύσῃ καὶ δὲν θὰ μὲ συγχωρήσῃ ποτὲ ὅτι τὸ ἔκαμα.

— Βλέπω ὅτι πολὺ φοβεῖσθε.

— Τὴν φοβοῦμαι ὅπως φοβεῖταί τις πᾶν ὅ,τι σέβεται.

— Καθὼς κ' ἐγὼ λοιπόν! ἀπήντησεν ὁ μαρκήσιος ἀναχωρῶν· τὴν φοβοῦμαι τόσον ὥστε δὲν τολμῶ νὰ τὴν ἀναζητήσω. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ τὴν ἐπανεύρω, ἢ ν' ἀποθάνω.

Ὁ μαρκήσιος προῆλθε μετ' ὀλίγον εἰς ζωηροτάτην μετὰ τῆς μητρός του ἐξήγησιν. Καίτοι ἔβλεπεν αὐτὴν πάσχουσαν, μελαγχολικὴν καὶ ποθοῦσαν τὴν Καρολίναν πολὺ περισσότερον ἢ ὅσον ὡμολόγει, καίτοι ὁ μαρκήσιος ἀπόφασιν εἶχε ν' ἀναμείνῃ προσφορωτέραν στιγμὴν ἵνα φωτισθῇ, ἡ ἐξήγησις ἐν τούτοις ἐπῆλθε μοιραίως καὶ ἀναποδράστως, χωρὶς μηδ' αὐτὸς μηδὲ ἡ μήτηρ του νὰ θέλωσι. Ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦτο τοσοῦτον δεινὴ ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ. Ἡ κυρία Βιλλεμὲρ ὡμολόγησεν, ὅτι εἶχεν αἰφνιδίως διατεθῆ κατὰ τοῦ χαρακτῆρος τῆς δεσποινίδος Σαὶν-Ζενέ, καὶ ὅτι προκειμένου νὰ τηρήσῃ τὸν λόγον της, ὑπέδειξεν εἰς αὐτὴν ὅτι τοῦτο μεγάλην θὰ τῇ ἐποροξένει λύπην. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ κατόπιν τῶν ἐξημμένων ἐρωτήσεων τοῦ μαρκησίου, ἡ συνομιλία ἐξήφθη ἐπίσης, ἡ δὲ μαρκησία Βιλλεμέρ, στενοχωρηθεῖσα, ἐξήνεγκε τέλος τὴν καταδίκην τῆς Καρολίνας. Ἡ ἀτυχὴς κόρη εἶχε περιπέσει εἰς ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει μὲν συγγνωστὸν ἡ μαρκησία ὡς προστάτρια καὶ φίλη της, ἀλλ' οὐδὲ νὰ φανταστῇ πλέον ἠδύνατο, μετὰ τοῦτο, νὰ τὴν ὀνομάσῃ κόρην της.

Ἐνώπιον τοῦ ἀποτελέσματος τῆς συκοφαντίας οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐκάμφθη ἡ θέλησις τοῦ μαρκησίου.

— Εἶνε ἄτιμον ψεῦδος! ἀνεφώνησεν ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ψεῦδος ἄνανδρον,... καὶ τὸ ἐπιστεύσατε! Πολὺ τολμηρὸς καὶ πολὺ ἐπιδέξιος πρέπει νὰ ἦτο ὁ συκοφάντης! Θὰ μοῦ τὰ εἰπῆτε ὅλα, μῆτερ μου, διότι ἐγὼ δὲν ἔχω διάθεσιν ν' ἀρκεσθῶ εἰς ψεύδη!

— Ὄχι, υἱέ μου, ὄχι, δὲν θὰ σοῦ εἰπῶ πλέον τίποτε, ἀπήντησεν εὐσταθῶς ἡ μαρκησία Βιλλεμέρ, καὶ πᾶσαν νέαν σου λέξιν θὰ τὴν θεωρήσω ὡς ἔλλειψιν στοργῆς καὶ σεβασμοῦ.

Οὕτως ἡ μαρκησία ἔμεινεν ἀνεξερεύνητος. Εἶχε δώσει τὸν λόγον αὐτῆς εἰς τὴν Λεοντίαν νὰ μὴ τὴν προδώσῃ, ἄλλως δὲ κατ' οὐδένα λόγον θ' ἀπεφάσιζε νὰ σπείρῃ τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῶν δύο της υἱῶν. Ὁ δοῦξ εἶχε πολλάκις εἰπεῖ εἰς αὐτήν, ἐνώπιον τοῦ Οὐρβανοῦ, ὅτι οὔτ' ἐζήτησε ποτέ του οὐδ' ἔτυχε γλυκὺ βλέμμα τῆς Καρολίνης. Τὸ ψεῦδος τοῦτο, ἐφρόνει ἡ μαρκησία οὐδέποτε ἤθελε συγχωρήσει ὁ μαρκήσιος. Ἐγνώριζεν ἤδη, ὅτι εἶχεν ἐκμυστηρευθῆ εἰς τὸν δοῦκα τὸν ἔρωτά του, ὅτι οὗτος συνέπασχεν εἰς τὴν λύπην του καὶ εἶχε κινήσει τὴν σύζυγόν του εἰς ἀναζήτησιν τῆς Καρολίνης δι' ὅλων τῶν μοναστηρίων τῶν Παρισίων. « Δὲν ὁμιλεῖ, ἔλεγε καθ' ἑαυτὴν ἡ μαρκησία· δὲν ἀποτρέπει τὴν γυναῖκά του καὶ τὸν ἀδελφόν του ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν, ἐνῷ ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ ἐξομολογηθῇ τὸ παρελθὸν εἰς τὸν μαρκήσιον, διὰ νὰ τὸν θεραπεύσῃ! Φαίνεται λοιπὸν ὅτι θὰ ἦνε ἄκαιρος πλέον τοιαύτη ἐξομολόγησις, καὶ ἂν ἐγὼ τὴν κάμω θὰ ὠθήσω τοὺς υἱούς μου ν' ἀλληλοσφαγῶσιν, ἀφοῦ τόσον ἠγαπήθησαν».

Ἡ Καρολίνα ἐν τούτοις ἔγραφεν εἰς τὴν ἀδελφήν της:

« Τρομάζεις ὅτι εὑρίσκομαι εἰς τόπον τόσον ὀρεινὸν καὶ ἀνώμαλον, καὶ μ' ἐρωτᾷς ποία εἶνε ἡ ὡραιότης του, ὥστε νὰ κινδυνεύῃ τις νὰ φονευθῇ εἰς κάθε του βῆμα. Ἐν πρώτοις ἐγὼ δὲν κινδυνεύω διόλου, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ καλοῦ μου Περὰκ. Οἱ δρόμοι οἱ ὁποῖοι θὰ ἦσαν φοβεροὶ καὶ ἀδύνατοι ἴσως διὰ τὰς ἁμάξας τὰς ὁποίας γνωρίζομεν, εἶνε ἀρκετὰ πλατεῖς διὰ τὰ μικρὰ ἁμάξια τοῦ τόπου. Ἔπειτα ὁ Περὰκ εἶνε πολὺ προσεκτικός. Ὁσάκις τὸ βλέμμα του δὲν τὸν πληροφορεῖ ἀκριβῶς περὶ τοῦ πλάτους τὸ ὁποῖον μᾶς χρειάζεται, ἔχει πρὸς ἐξακρίβωσιν αὐτοῦ μέθοδον, ἡ ὁποία μ' ἔκαμε πολὺ νὰ γελάσω, ὅτε τὸ πρῶτον τὸν εἶδα νὰ τὴν μεταχειρισθῇ. Μοῦ ἐμπιστεύεται τοὺς χαλινούς, πεζεύει, λαμβάνει τὴν μάστιγά του, εἰς τῆς ὁποίας τὴν ῥάβδον εἶνε ἀκριβῶς σημειωμένον τὸ πλάτος τοῦ ἁμαξίου του, καὶ προχωρῶν ὀλίγα βήματα μετρεῖ ἀκριβῶς τὸ μεταξὺ τοῦ βράχου καὶ τοῦ βαράθρου διάστημα· κ' ἐνίοτε τὸ μεταξὺ δύο βαράθρων. Ἂν ὁ δρόμος ἦνε ἓν μόνον ἑκατοστόμετρον πλατύτερος παρ' ὅσον μᾶς χρειάζεται, ὁ Περὰκ ἐπιστρέφει θριαμβευτικῶς καὶ διαβαίνομεν τρέχοντες. Ἂν τὸ ἑκατοστόμετρον αὐτὸ μᾶς λείπει, καταβαίνω ἐγὼ τῆς ἁμάξης, καὶ τὴν περνᾷ αὐτὸς κρατῶν ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ τὸ ζῶον. Σὲ βεβαιόνω ὅτι συνειδίζει τις τόσον καλὰ εἰς ὅλα, ὥστε οὐδὲ κἂν τὸ συλλογίζομαι πλέον. Τὰ ἄλογα ἐδῶ οὔτε τρομάζουν εὔκολα οὔτε ἰδιότροπα εἶνε. Γνωρίζουν τὸν κίνδυνον ὅπως ἡμεῖς, καὶ δὲν συμβαίνουν δυστυχήματα περισσότερα παρὰ εἰς τὴν πεδιάδα. Σοῦ παρέστησα ἴσως ὑπερβολικὸν τὸν κίνδυνον τῶν ἐκδρομῶν αὐτῶν διὰ τῶν πρώτων μου ἐπιστολῶν. Ἦτο ματαιότης, ἡ ὑπόλοιπον φόβου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐθεραπεύθην ἤδη ἐντελῶς, ἀφοῦ εἶδα πόσον ἦτον ἀνυπόστατος.

» Ὡς πρὸς τὴν καλλονὴν τοῦ Βελαί, οὐδέποτε θὰ κατώρθωνα νὰ σοῦ τὴν περιγράψω. Δὲν ἐφανταζόμην ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν, εἰς τὸ κέντρον τῆς Γαλλίας, μέρη τόσον παράδοξα καὶ τόσον μεγαλοπρεπῆ. Εἶνε πολὺ ὡραιότερα τῆς Ὠβέρνης τὴν ὁποίαν διέβην ἐρχομένη. Ἡ πόλις τοῦ Πουὺ κεῖται εἰς θέσιν μοναδικὴν ἴσως. Εἶνε κατεσπαρμένη ἐν μέσῳ σωρῶν λάβας, οἵτινες φαίνονται ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν κόλπων της καὶ ἀποτελοῦντες μέρος τῶν οἰκοδομῶν της. Εἶνε γιγαντιαῖα κτίσματα. Ἀλλὰ κ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι ἀνήγειραν ἐπὶ τῶν πλευρῶν κ' ἐνίοτε ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ἐκ λάβας αὐτῶν πυραμίδων ἐνεπνεύσθησαν ἀληθῶς ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τῆς τοποθεσίας.

« Ἡ μητρόπολις εἶνε κτίριον θαυμασίας ῥωμανικῆς τέχνης, ὁμοιόχρους πρὸς τὸν βράχον, φαιδρυομένη δὲ κάπως διὰ τῶν κυανολεύκων μωσαϊκῶν τοῦ ἀετώματός της. Ἀπὸ τῆς θέσεώς της φαίνεται κολασσιαία, διότι κεῖται ἐπὶ τῆς κορυφῆς σχεδὸν βουνοῦ κλιμακωτοῦ προξενοῦντας ἰλιγγιάσιν. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς εἶνε θαυμάσιον διὰ τὴν κομψότητα καὶ δύναμιν τῶν γραμμῶν του καὶ τὸ ἐπικρατοῦν θρησκευτικὸν σκιόφως. Οὐδέποτε ἐνόησα οὐδὲ ἠσθάνθην οὕτως εἰπεῖν τὸν τρόμον τοῦ μεσαιῶνος ὡς ὑπὸ τοὺς μελανοὺς καὶ γυμνοὺς αὐτοὺς στύλους, ὑπὸ τοὺς θόλους αὐτοὺς οὓς περιβάλλουν αἱ καταιγίδες. Ἦτο λαΐλαψ φοβερὰ ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Αἱ ἀστραπαὶ διέσχιζον διὰ λάμψεων καταχθονίων τὰ ὡραῖα πολύχρωμα ὑελώματα, ἅτινα μετέδιδον ἀντανακλάσεις πολυτίμων λίθων ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τοῦ ἐδάφους. Αἱ βρονταὶ τοῦ κεραυνοῦ ἐφαίνοντο ἐξερχόμεναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ἦτο ὁ Ἰεχωβὰ τῶν Ἑβραίων, ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ὀργῇ!... Ἀλλὰ δὲν ἐτρόμαζον! Ὁ ἀληθὴς θεός, ὃν ἀγαπῶμεν σήμερον, δὲν ἔχει ἀπειλὰς κατὰ τῶν ἀσθενῶν. Προσηυχήθην ἐκεῖ ἐν πλήρει πίστει, καὶ ἠσθάνθην ἔπειτα ὅτι ἤμην πολὺ καλλιτέρα. Ἐννοεῖ τις ὅτι οἱ ὡραῖοι αὐτοὶ ναοὶ χρόνων παλαιῶν, καθ' οὓς ἐκράτει ἀγρία καὶ θερμὴ ἡ πίστις, εἶνε ἡ ἔκφρασις τῆς μεγάλης λέξεως: *μυστήριον*, οὗτινος ἀπηγορεύετο ἡ ἀποκάλυψις. . . Ἂν ὁ Κ. Βιλλεμὲρ ἦτο παρών, θὰ μ' ἔλεγεν. . .

»Ἀλλὰ δὲν πρόκειται νὰ διατρίψω εἰς ζητήματα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἢ θρησκευτικῆς φιλοσοφίας. Αἱ ἰδέαι τοῦ Κ. Βιλλεμὲρ δὲν ἀποτελοῦσι πλέον τὸ βιβλίον, δι' οὗ ἐδιδασκόμην τὸ παρελθὸν καὶ δύναμαι νὰ προκισθανθῶ τὸ μέλλον.

»Βλέπεις ὅτι χάρις εἰς τὴν ὄρεξιν τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ καλὸς Περὰκ νὰ μοῦ δείξῃ τὰ θαυμάσια τοῦ Βελαί, καὶ χάρις ἐπίσης εἰς τὸν πέτασόν μου, ὅστις ἀποκλείει τὰ περίεργα βλέμματα, κατώρθωσα νὰ ἐξέλθω εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα. Ἡ πόλις εἶνε παντοῦ γραφικωτάτη· μεσαιωνικὴ ἀκόμη, γεμάτη ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια. Κύκλῳ τῆς μητροπόλεως ὑπάρχει σωρεία ὁλόκληρος ἀρχαίων οἰκοδομῶν, ὅπου ὑπὸ μυστηριώδεις ἀψῖδας καὶ διὰ τῶν σχισμῶν τῶν βράχων, βλέπει τις μονάς, κήπους, κλίμακας καὶ σκιὰς σιωπηλὰς παρερχομένας ὑπὸ πέπλον καὶ ῥάσον. Κρατεῖ ἐκεῖ σιγὴ παράδοξος καὶ ὁσμὴ οὕτως εἰπεῖν χρόνων παλαιῶν, ἥτις σοῦ προξενεῖ ῥῖγος καὶ φόβον, ὄχι τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶνε πηγὴ πάσης ἐμπιστοσύνης καὶ πάσης ψυχικῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἐκείνων, οἵτινες ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ θραύουσι τοὺς δεσμοὺς καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅτε εἴμεθα εἰς τὸ μοναστήριον, ἐνθυμεῖσαι ὅτι ἡ μοναστικὴ ζωή μου ἐφαίνετο φαιδρά. Ἐδῶ ἡ σκυθρωπότης της μοῦ ἐμπνέει τρόμον.

»Ἀπὸ τὴν μητρόπολιν καταβαίνει τις, μετὰ μιᾶς ὥρας δρόμον, εἰς τὸ παράλιον τοῦ Αἰγκουΐλ, ὅπου ὑψοῦται ἄλλο μνημεῖον, φυσικὸν συνάμα καὶ ἱστορικόν, τὸ περιεργότερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Εἶνε κῶνος σακχάρεως ἠφαιστειογενής, τριακοσίων ποδῶν ὕψους, ὅπου ἀναβαίνει τις διὰ περιστροφικῆς κλίμακος εἰς μικρὸν ἐκκλησίδιον Βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ, ὡραιότατον, κτισμένον δέ, ὡς λέγεται, ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ἀπὸ τὰ ἐρείπιά του.

»Διηγοῦνται περὶ αὐτοῦ μίαν παράδοσιν ἥτις μ' ἔκαμεν ἐντύπωσιν. Νέα τις κόρη, χριστιανὴ παρθένος, καταδιωκομένη ὑπὸ ἀπίστου, ἐκρημνίσθη, διὰ νὰ τὸν διαφύγῃ, ἄνωθεν τοῦ ὀροπεδίου· ἀλλ' ἀνηγέρθη εὐθὺς χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε. Τὸ θαῦμα ἔκαμε κρότον, καὶ ἡ κόρη ἐκηρύχθη ἁγία. Ἡ ὑπερηφάνεια τὴν κατέλαβε, καὶ εἶπεν ὅτι θὰ ἐκρημνίζετο καὶ πάλιν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὴν ἐπροστάτευον οἱ ἄγγελοι· ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὴν ἄφησεν ἀπροστάτευτον ὁ οὐρανός, καὶ συνετρίβη ὡς ξόανον.

Ἡ ὑπερηφάνεια! ναί, ὁ θεὸς ἐγκαταλείπει τοὺς ὑπερηφάνους... Καὶ χωρὶς τὸν Θεόν, τί δύνανται; Μὴ μοῦ λέγῃς ὅμως ὅτι ἔχω καὶ ἐγὼ ὑπερηφάνειαν . . .ὄχι, δὲν ἔχω. Δὲν ζητῶ ἐγὼ νὰ ἐπιδείξω τίποτε. Ἓν μόνον ζητῶ, νὰ μὲ λησμονήσουν, καὶ νὰ μὴν ὑποφέρουν ἐξ αἰτίας μου.

»Πλησίον τοῦ Πουΐ, κ' ἐν μέσῳ τῶν θαυμασίων τῶν περιχώρων, ὑπάρχει χωρίον τι, οὗτινος δεσπόζει βράχος, ἐκ τῶν μεμονωμένων ἐκείνων καὶ παραδόξων, οἵτινες φύονται ἐδῶ ἀνὰ πᾶν βῆμα. Ὀνομάζεται Ἐσπαλύ, καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ βράχος φέρει ἐρείπια μεσαιωνικοῦ φρουρίου καὶ σπήλαια κελτικά. Ἐν τῶν σπηλαίων αὐτῶν κατοικεῖ πτωχὴ γερόντων οἰκογένεια, τῶν ὁποίων ἡ ἐλεεινότης σπαράττει τὴν καρδίαν. Τὸ ἀνδρόγυνον ζῇ ὑπὸ τὸν γυμνὸν βράχον, οὗτινος μία ὀπὴ χρησιμεύει ὡς παράθυρον συγχρόνως καὶ καπνοδόχη. Τὴν νύκτα κλείουν τὴν θύραν μὲ ἄχυρα τὸν χειμῶνα, καὶ μὲ τὸ μεσοφόριον τῆς γραίας τὸ θέρος. Ἐν κρεββάτι χωρὶς σινδόνας οὔτε στρῶμα, δύο σκαμνία, μία μικρὰ σιδηρᾶ

λυχνία, μία ῥοβάνη καὶ δύο τρία χωμάτινα ἀγγεῖα εἶνε ὅλα των τὰ ἔπιπλα.

»Ἐν τούτοις εἰς δύο βημάτων ἀπόστασιν ὑπάρχει εὐρὺς καὶ λαμπρὸς οἶκος Ἰησουϊτῶν, ὀνομαζόμενος ὁ *Παράδεισος*. Μάτην διὰ τοῦ βράχου ῥέει ῥύαξ παρασύρων πολυτίμους λίθους ἐντὸς τῆς ἄμμου του. Ἡ γραῖα μ' ἐπώλησεν ἀντὶ ἑνὸς φράγκου μίαν δρᾶκα καρχηδονίων λίθων, σαπφείρων καὶ ὑακίνθων, τοὺς ὁποίους φυλάττω τῆς Αἰλῆς. Τὰ πετράδια εἶνε μικρὰ καὶ δὲν ἔχουν μεγάλην ἀξίαν, ἀλλ' ἐντὸς τῶν βράχων αὐτῶν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πολύτιμον στρῶμα. Οἱ πατέρες Ἰησουΐται ἴσως τὸ ἀνακαλύψουν. Τὸ κατ' ἐμέ, δὲν τὸ ἔχω βέβαια σκοπόν, καὶ πρέπει νὰ συλλογισθῶ νὰ εὕρω ἐργασίαν. Ὁ Περὰκ ἔχει μίαν ἰδέαν, περὶ τῆς ὁποίας μοῦ ὡμίλει πρό τινων ἡμερῶν, καὶ ἡ ὁποία τοῦ ἦλθεν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ βράχου ἐκείου τοῦ Ἐσπαλύ· ἰδοὺ πῶς.

»Ἐνῷ ἐπεριπάτουν ἐπὶ τοῦ βράχου αὐτοῦ, εἶδα κ' ἐσυμπάθησα πολὺ ἓν μικρὸν παιδίον, τὸ ὁποῖον ἔπαιζεν εἰς τὰ γόνατα ὡρραίας, εὐρώστου καὶ φαιδρᾶς χωρικῆς. Τὸ παιδίον αὐτό, νὰ σοῦ εἰπῶ, μόνον μὲ τὸν Κάρολόν μας εἰμπορῶ νὰ τὸ παρομοιάσω, ὡς πρὸς τὴν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν ἐμπνέει. Δὲν εἶνε ὅμοιον μ' ἐκεῖνον, ἀλλ' ἔχει ὡς αὐτὸς θωπείας καὶ χάδια τὰ ὁποῖα σὲ ὑποδουλώνουν χωρὶς νὰ θέλῃς. Ἔλεγα τοῦ Περὰκ νὰ τὸ θαυμάσῃ, καὶ τοῦ παρετήρουν ὅτι ἦτο ἐνδυμένον μὲ πολλὴν καθαριότητα, καὶ ὅτι ἡ μήτηρ του δὲν ἔπλεκε τρίχαπτα ὡς αἱ ἄλλαι, ἀλλὰ κατεγίνετο ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτό, ὡς ἂν ἤξευρεν ὅτι εἶχεν ἀληθῆ θησαυρόν, ὅτε ἐκεῖνος μ' ἀπήντησεν:

— Εὑρήκατε τὴν ἀλήθειαν· τὸ παιδίον αὐτὸ εἶνε θησαυρὸς διὰ τὴν Ῥοκεβέρτη· ἂν τὴν ἐρωτήσετε τίνος εἶνε, θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ὅτι εἶνε τὸ παιδίον μιᾶς ἀδελφῆς της τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὸ Κλερμόν· ἀλλὰ δὲν εἶν' ἀλήθεια. Τὸ παιδίον αὐτὸ τῆς τὸ ἐνεπιστεύθη εἷς κύριος, τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν γνωρίζει, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπλήρωσε διὰ νὰ τὸ θρέψῃ, καὶ τὴν πληρώνει ἀκόμη διὰ νὰ τὸ περιποιῆται πολύ, ὡς νὰ ἦτο υἱὸς πρίγκιπος. Δι' αὐτὸ βλέπετε ὅτι εἶνε καλοενδυμένη καὶ δὲν ἐργάζεται. Δὲν ἦτον ὅμως καὶ πτωχή. Ὁ σύζυγός της εἶνε φύλαξ τοῦ φρουρίου Πολινιάκ, τοῦ ὁποίου βλέπετ' ἐκεῖ πέραν τὸν μεγάλον πύργον καὶ τὰ ἐρείπια, ἐπάνω εἰς ἐκεῖνον τὸν βράχον, ὁ ὁποῖος εἶνε ἀκόμη μεγαλείτερος ἀπὸ τὸ Ἐσπαλύ. Ἐκεῖ κατοικεῖ καὶ αὐτή, κ' ἔρχεται μόνον ἀπ' ἐδῶ, διότι ἔχει καιρὸν νὰ κάμνῃ περίπατον. Ἡ πραγματικὴ μητέρα τοῦ παιδιοῦ θὰ εἶν' ἀποθαμένη, διότι ποτὲ δὲν ἔγεινε λόγος περὶ αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ πατήρ του ἔρχεται καὶ τὸ βλέπει, ἀφίνει χρήματα, καὶ παραγγέλλει νὰ μὴ τὸ στεροῦν τίποτε.

» Βλέπεις, ἀγαπητή μου ἀδελφή, ὅτι αὐτοῦ κρύπτεται μυθιστόρημα. Τοῦτο δὲ ἴσως εἴλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον μου, ἀφοῦ καθὼς λέγεις, εἶμαι τόσον ῥωμαντική. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι τὸ μικρὸν αὐτὸ ἀγόρι ἔχει κάτι τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ εὐθὺς τὴν φαντασίαν. Δὲν εἶνε δυνατόν, καὶ λέγουν μάλιστα ὅτι μόλις ἀνέπνευσεν, ὅταν τὸ ἔφεραν ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα ἔχει καλὸν χρῶμα, καὶ ὁ ἀὴρ τοῦ βουνοῦ τόσον τὸ ὠφελεῖ, ὥστε ὁ πατήρ του ὅταν ἦλθε πέρυσιν, κατ' αὐτὴν περίπου τὴν ἐποχήν, νὰ τὸ πάρῃ, ἀπεφάσισε νὰ τὸ ἀφήσῃ ἀκόμη ἓν ἔτος, διὰ νὰ δυναμώσῃ ἐντελῶς· τὸ μικρὸν αὐτὸ πλάσμα ἔχει μορφὴν ἀγγέλου ῥεμβάζοντος, ἔκφρασιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν ὁποίαν δὲν ἔχουν τὰ παιδία τῆς ἡλικίας του, καὶ ἀνέκφραστον χάριν εἰς τοὺς τρόπους του.

» Ὁ Περάκ, ὅταν εἶδε τὴν τόσην μου συμπάθειαν, ἔξυσε περιεσκεμμένως τὴν κεφαλήν του καὶ ὑπέλαβε :

— Δὲν κάμνομεν ἕνα πρᾶγμα; ἀφοῦ σας ἀρέσουν τόσον τὰ μικρά, ἀντὶ νὰ ἔχετε ἔργον σας τὸ ν' ἀναγινώσκετε μεγαλοφώνως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολὺ θὰ σὰς κουράζῃ, διατί νὰ μὴ ζητήσετε ἕνα μικρὸν ὑπότροφον σὰν αὐτόν, τὸν ὁποῖον ν' ἀναθρέψητε εἰς τῆς ἀδελφῆς σας, μαζὺ μὲ τ' ἄλλα παιδιά; Τοιουτοτρόπως θὰ εἶσθε πάντοτε μὲ τὴν οἰκογένειάν σας, καὶ δὲν θ' ἀλλάξετε τὴν ζωήν σας.

— Ἀησμονεῖς, καλέ μου Περάκ, ὅτι πολὺν καιρὸν ἀκόμη δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ φανῶ εἰς τῆς ἀδελφῆς μου.

— Ἔρχεται ἡ ἀδελφή σας καὶ κάθητ' ἐδῶ, ἢ μένετε σεῖς μαζύ μας ἕνα δύο χρόνους. Ἡ γυναῖκα μου θὰ σᾶς βοηθῇ νὰ περιποιῆσθε τὸ μικρόν, καὶ σεῖς θὰ ἔχετε μόνον νὰ τὸ ἐπιτηρῆτε καὶ νὰ τὸ διδάσκετε. Μοῦ ἔρχεται μάλιστα μιὰ ἰδέα μ' αὐτὸ τὸ παιδί, ἀφοῦ τὸ τρελλαίνεσθε τόσον πολύ. Σήμερον ἢ αὔριον θὰ ἔλθῃ ὁ πατήρ του νὰ τὸ ἰδῇ. Νὰ τοῦ ὁμιλήσω διὰ σᾶς;

— Τὸν γνωρίζεις λοιπόν ;

— Τὸν ἐπῆγα μίαν φορὰν μὲ τὸ ἁμάξι μου εἰς τὸ βουνόν. Φαίνεται κάλλιστος ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶνε πολὺ νέος ἀκόμη διὰ ν' ἀναθρέψῃ μόνος του ἓν ἀγόρι τριῶν ἐτῶν. Θ' ἀναγκασθῇ πάντοτε νὰ τὸ ἐμπιστευθῇ εἰς μίαν γυναῖκα. Δὲν ἠμπορεῖ δὲ νὰ τὸ ἀφήσῃ περισσότεραν εἰς τὴν οἰκογένειάν Ῥοκεβέρτη, διότι αὐτοὶ δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ τοῦ μάθουν ὅ,τι πρέπει νὰ γνωρίζῃ ἕνα παιδὶ τῆς τάξεώς του. Αὐτὸ θὰ ἦτον δουλειὰ διὰ σᾶς. Ποτὲ ὁ πατήρ του δὲν θὰ εὕρῃ καλλιτέραν μητέρα διὰ τὸ παιδί του. Ἔννοια σας, ἔννοια σας! Θὰ ἔχω ἐγὼ τὸν νοῦν μου, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ξεύρω τί θὰ τοῦ εἰπῶ.

» Ἂς τρέφῃ τὸ σχέδιόν του ὁ ἀγαθὸς Περάκ, καθὼς καὶ ἡ Ἰουστίνα. Ἐγὼ δὲν πιστεύω νὰ γείνῃ τίποτε, διότι ὁ μυστηριώδης κύριος, ὅστις περιμένεται, θὰ ζητήσῃ βέβαια πληροφορίας περὶ ἐμοῦ, εἰς τὰς ὁποίας δὲν θέλω νὰ δοθῇ ἀπάντησις, ἐκτὸς ἂν ἦμαι ἐντελῶς βεβαία, ὅτι οὔτε μακρόθεν

οὔτε ἐγγύθεν γνωρίζει κανὲν ἐκ τῶν προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα θέλω νὰ κρύψω τὴν διαμονήν μου. Πῶς ὅμως νὰ βεβαιωθῶ περὶ τούτου; Ἡ ἰδέα τοῦ Περὰκ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶνε κακὴ ἰδέα. Θὰ μοῦ ἤρεσκε πολὺ περισσότερον ν' ἀναθρέψω δι' ὀλίγα ἔτη ἓν παιδίον εἰς τὴν οἰκίαν μας, παρὰ νὰ εἰσέλθω καὶ πάλιν εἰς ξένην οἰκογένειαν. Θὰ ἐπροτίμων δὲ κόρην μᾶλλον ἢ παῖδα, διότι θὰ μοῦ τὴν ἄφνον περισσότερον καιρόν. Ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ βεβαίως δὲν θὰ ἦνε ἄφθονος, διότι τὰ ἐξ ἔρωτος αὐτὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα κρύπτουν οἱ γονεῖς των, δὲν εὑρίσκονται εὔκολα. Ἔπειτα πρέπει καὶ νὰ ἐμπιστευθοῦν ἐντελῶς... νὰ μὲ γνωρίζουν. Ἡ Κυρία Δαργλάδ, ἡ ὁποία γνωρίζει ὅλου τοῦ κόσμου τὰ μυστικά, θὰ μοῦ εὕρισκεν ἴσως· ἀλλὰ δὲν ἔχω πλέον διάθεσιν ν' ἀποταθῶ εἰς αὐτήν. Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, θὰ μοῦ ἐγίνετο ἴσως πρόξενο νέας δυστυχίας.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΕΝ ΤΗι ΔΥΣΕΙ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 600.

Οἱ Τοῦρκοι κατακτήσαντες τὴν Ἤπειρον καὶ διὰ πολλῶν θυσιῶν προσοικειωθέντες τοὺς μαχίμους αὐτῆς κατοίκους, κατώρθωσαν ἵνα προσελκύσωσι τοὺς πλείστους καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἰσλαμισμῷ· οὕτω δ' ἐσχηματίσθη φοβερὸν κέντρον ἑξωμοτῶν Τόσκων, Τσάμιδων καὶ Λιάπιδων Ἀλβανῶν, διακρινομένων ἐπὶ παραφόρῳ τόλμῃ καὶ ἀσπόνδῳ μίσει πρὸς τοὺς ὁμοθρήσκους τῆς χθές. Ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους τούτου τῆς ἑξωμοσίας ἐπέπλεον χριστιανικά τινα χωρία, τὰ ὁποῖα ἡρωϊκῶς ἐμάχοντο ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, ἢ καταπονούμενα ἀδρῶς ἐξηγόραζον τὴν σωτηρίαν. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐξωμόται δὲν ἠπείλουν μόνον τὰς ἐν Ἠπείρῳ δύο ἑνετικὰς κτήσεις, τὴν Πάργαν καὶ τὸ Βουθρωτόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Κέρκυραν ἠνώχλουν καὶ πολλάκις ἀπέκλεισαν διὰ τῶν πειρατικῶν των στολίσκων.

Τὸ 1473 ὁ ἐν Κερκύρᾳ διαμένων Στρατιώτης Ἰωάννης Βλάσης ἀπεφάσισε νὰ ἱδρύσῃ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐπικινδύνων τούτων ἑξωμοτῶν ἓν ἀκριτικὸν θέμα. Ἀκριβῶς ἀντικρὺ τῆς πόλεως Κερκύρας μεταξὺ Κονισπόλεως καὶ Σαγιάδας ἔκειτο τὸ ὀχυρὸν φρούριον Στροβίλι φρουρούμενον ὑπὸ γιανιτσάρων καὶ πυροβολιστῶν· συνεννοηθεὶς ὁ Βλάσης πρὸς δύο Στροβιλιώτας χριστιανούς, ἐπὶ κεφαλῆς δεκαοκτὼ Στρατιωτῶν ἐφορμᾷ ἐξ ἀπροόπτου καὶ φονεύσας ἅπασαν τὴν τουρκικὴν φρουράν, ἐλευθεροῖ τὸ Στροβίλι. Μετὰ τοῦτο ὁ Βλάσης ἐλθὼν εἰς Βενετίαν προσφέρει εἰς τὴν Γερουσίαν τὸ κατακτηθὲν φρούριον καὶ ὑπόσχεται τὴν ἀπελευθέρωσιν ὁλοκλήρου τοῦ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καλουμένου θέματος τῆς Βαγενετίας, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Κεστρήνης καὶ Θεσπρωτίας. Ἡ Γερουσία εὐχαρίστως δεχθεῖσα τὴν ὑποταγήν, ὀνομάζει τὸν Βλάσην διοικητὴν τοῦ Στροβιλίου, καὶ γενναίως ἀναμείψασα διὰ χρημάτων καὶ πολυτελῶν ἐνδυμασιῶν τους μετ' αὐτοῦ ἀγωνισθέντας Στρατιώτας, διατάσσει τὰς ἐν Κερκύρᾳ ἀρχὰς νὰ τῷ παράσχωσι πᾶσαν συνδρομὴν διὰ τὴν περαιτέρω κατάκτησιν. Ἐπεκτείνας ὁ Βλάσης τὴν ἐπιχείρησιν ἐλευθεροῖ μετ' ὀλίγον καὶ τὸ σπουδαῖον ἐπίνειον φρούριον τῆς Βαστίας· συγχρόνως δὲ καὶ ἄλλοι πρὸς τοῦτον συνεννοούμενοι Στρατιῶται καταλαμβάνουσι τὸ Φανάριον τῆς Θεσπρωτίας καὶ τὸ Σοπωτόν· πρὸς βορρᾶν οἱ Χειμαριῶται ἐλευθεροῦσι πολλὰ χριστιανικὰ χωρία.

Ἀλλὰ τὰς ἐπιτυχεῖς ταύτας ἐπιχειρήσεις ἐματαίωσεν ἡ ἐν ἔτει 1479 συνομολογηθεῖσα συνθήκη τῆς Δημοκρατίας πρὸς τὸν Μωάμεθ Β'. Διὰ τῆς ταπεινωτικῆς ταύτης συνθήκης ἡ Ἐνετία οὐ μόνον ὑπεχρεώθη νὰ κατεδαφίσῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τοὺς Τούρκους πάντα τὰ φρούρια ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐξέθηκε τοὺς ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει χριστιανοὺς εἰς δεινοτέρας συμφοράς, αἵτινες θὰ κατέληγον εἰς ἀληθῆ πανωλεθρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἄνευ τῆς ἡρωϊκῆς προστασίας τῶν Στρατιωτῶν. Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης ταύτης καταπλεύσας εἰς τὸ Ἰόνιον ὁ πρώην μέγας βιζίρης Κεδούκ Ἀχμὲτ μετὰ πολλοῦ στόλου, κατέλαβε τὴν Βόνιτσαν, Λευκάδα καὶ Κεφαλληνίαν, ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸν ἐχθρὸν τῆς Δημοκρατίας Λεονάρδον· τὸν Τόκον, καὶ καταστρέψας ἐκ θεμελίων τὰ φρούρια, ἠρήμωσε τὴν χώραν, καὶ αἰχμαλωτίσας τοὺς κατοίκους ἄλλους μὲν ἐπώλησε πρὸς δέκα σολδία ἕκαστον, ἄλλους δὲ ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν· εἰς συνέχειαν τοῦ βδελυροῦ του θριάμβου κατέπλευσεν ὁ ἅγριος βιζίρης εἰς Ζάκυνθον.

Ἡ νῆσος αὕτη κατῳκεῖτο τότε ὑπὸ 25,000 ψυχῶν, ἐξ ὧν αἱ δεκαπέντε χιλιάδες προσέφυγον ἐκεῖσε ἐξ Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας καὶ Πελοποννήσου, ἐν τῇ διαρκείᾳ τοῦ πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμου τῶν Ἐνετῶν. Ἀνάνδρως ἐγκαταλειφθεῖσα ἡ Ζάκυνθος ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος της Λεονάρδου ἔμενεν ἀκυβέρνητος· εὐτυχῶς ὅμως εἶχον μεταβῆ ἐν τῇ νήσῳ καὶ πεντακόσιοι Στρατιῶται ὑπὸ τὸν Πέτρον Μπούαν, ἐξάδελφον τοῦ προμνημονευθέντος Μερκουρίου. Εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς τούτους ὑπερασπιστὰς θαρροῦντες οἱ πρόσφυγες καὶ οἱ κάτοικοι δὲν ἔφυγον, ἅμα ἤκουσαν τὴν φοβερὰν τύχην τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁμογενῶν. Ἅμα ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπαρουσιάσθη, πάντες οἱ ἐν

Ζακύνθῳ διεκήρυξαν ὅτι πρέπει νὰ σεβασθῶσιν, ὡς ὄντες ὑπήκοοι τῆς Ἐνετίας καὶ οὐχὶ τοῦ Λεονάρδου. Ὁ ὑπουλος βιζίρης διαβεβαιώσας τούτους, ὅτι θ' ἀναφέρῃ τὴν πρότασίν των εἰς τὸν Σουλτάνον, κρύφα ἀπεβίβασε στρατὸν πρὸς αἰχμαλωσίαν (7 σεπτεμβρίου 1479). Ἀμέσως οἱ Στρατιῶται ἐξορμῶσι καὶ τρέψαντες εἰς φυγὴν τοὺς Τούρκους ἐκρεούργησαν ἀρκετούς. Ὁ βιζίρης ἀποβιβάσας πολυαριθμότερον σῶμα μετὰ πυροβόλων (βομβαρδῶν) διέταξε τὴν προσβολὴν τοῦ φρουρίου· οἱ Στρατιῶται ὁρμήσαντες τὸ δεύτερον τρέπουσιν εἰς φυγὴν τοὺς πολιορκητὰς καὶ λαβόντες πάντα τὰ πυροβόλα των ἐπανέρχονται εἰς τὸ φρούριον ἀνενόχλητοι. Ὁ Κεδοὺκ Ἀχμὲτ ἐκδικούμενος συλλαμβάνει πάντα τὰ παραπλέοντα ἑνετικὰ πλοῖα καὶ αἰχμαλωτίζει ἀρκετοὺς νησιώτας. Τρίτον ἐξορμήσαντες οἱ Στρατιῶται σφάζουσι πολλοὺς Τούρκους καὶ ρίψαντες τοὺς ὑπολοίπους εἰς τὴν θάλασσαν, ἐλευθεροῦσι τοὺς αἰχμαλώτους. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μωάμεθ Β' μαθὼν τὰ ἐν Ζακύνθῳ συμβαίνοντα, ἀπῄτησε παρὰ τοῦ ἑνετοῦ πρέσβεως τὴν ἀπαγωγὴν τῶν Στρατιωτῶν μετὰ τῶν ὑπηκόων τῆς Δημοκρατίας, καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ νήσου. Λαβὼν τὴν συναίνεσιν τοῦ πρέσβεως διατάσσει τὸν βιζίρην ἵνα κατεδαφίσῃ τὸ φρούριον καὶ ἐντελῶς ἐρημώσῃ τὴν νῆσον. Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ πρώτου ὅρου τῆς νέας συνθήκης κατέπλευσεν εἰς Ζάκυνθον ὁ Ἑνετὸς ναύαρχος Ἀντώνιος Λορεδάνος. Ὁ πονηρὸς βιζίρης, ἀφοῦ διαφοροτρόπως προσεπάθησε νὰ δολιευθῇ τὴν συνθήκην, ἐπὶ τέλους ἐδέχθη ν' ἀποχωρήσῃ ὅπως ἐπιβιβασθῶσιν ἀνενόχλητοι οἱ Στρατιῶται καὶ οἱ ἑνετοὶ ὑπήκοοι· κρύφα ὅμως ἀποβιβάσας πεντακοσίους Τούρκους ἐκρύψεν ἐν ἐνέδρᾳ. Τὴν ἐπιοῦσαν εἴκοσι Στρατιῶται ἐξελθόντες πρὸς ὕδρευσιν ἀνεκάλυψαν τὴν τουρκικὴν χωσιὰν καὶ καλέσαντες τοὺς ἑτέρους ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ κατεκρεούργησαν ἅπαντας (taglio a pezzi).

Ἐκ Ζακύνθου μεταβὰς ὁ βιζίρης εἰς Βαστίαν παρέδωκε τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, καὶ ἠχμαλώτισε 1800 ἄνδρας, λέγων ὅτι ἦσαν πρόσφυγες ἐκ Ζακύνθου. Μετὰ τοῦτο καταστρέψας τὰ φρούρια τῆς Ρίλλας καὶ τοῦ Φαναρίου, ἀπῆλθεν ἀπαντήσας εἰς τὰ παράπονα τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἀρχῶν, « ὅτι προσηνέχθη ὡς καλὸς φίλος, ὅστις διερχόμενος ἐκ φιλικοῦ κήπου λαμβάνει τὸ θάρρος νὰ προξενήσῃ μικράν τινα ζημίαν» [1]).

Εἶνε γνωστὸν πῶς ἡ μὲν Ζάκυνθος ἐκτοτε, ἡ δὲ Κεφαλληνία ὕστερον λαβοῦσαι ἀρκετὰς Στρατιωτικὰς ἀποικίας ἐγένοντο δύο σπουδαῖα φυτώρια τῆς πολεμικῆς ἀναγεννήσεως τῆς χώρας. Ἐν πάσῃ ἐξεγέρσει τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς οἱ Κεφαλλῆνες καὶ οἱ Ζακύνθιοι, ὡσεὶ ἑλκόμενοι ὑπὸ μυστηριώδους μαγνήτου, ἔρχονται ἵνα χύσωσι τὸ αἷμά των ὑπὲρ ἐλευθερώσεως τῶν πατρικῶν τάφων. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐπὶ ἑνετοκρατίας χάριν ταπεινῶν συμφερόντων ἐπλάσθησαν ἀκατονόμαστοί τινες παραδόσεις περὶ φραγκικῆς καταγωγῆς τῶν Στρατιωτικῶν τούτων οἴκων· τί θὰ ἔλεγεν ὅμως ὁ Δράκος Τιπάλδος, ἀρχηγὸς τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ Στρατίας, καὶ ὁ Καροῦσσος ἄλλοτε κύριος τοῦ ἐν Καλαβρύτοις ὁμωνύμου χωρίου, ὁ ἐν Ἀπουλίᾳ ἀνδραγαθήσας, ὅταν ἤκουον ὅτι οἱ ἀπόγονοί των ἀπαρνηθέντες αὐτοὺς ἔπλασαν νέους προγόνους, τοὺς Ναπολιτάνους de Baldi καὶ Tribaldi, καὶ ἕνα Peplasso Caruso, barone di Terra Bassa! O tempora, o mores!

Τὸ 1511 οἱ πολλὰ ἀπὸ τῶν περιοίκων Ἀλβανῶν πάσχοντες Πάργιοι ἐζήτησαν τὴν ἀποστολὴν 25 Στρατιωτῶν ἀπὸ τῶν εἰς τὰς προσημειωθείσας δύο νήσους συγκεντρωθέντων.

Τὸ 1537 εἶνε ἔτος μεγάλης δοκιμασίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι κυριαρχίας τῶν Ἐνετῶν. Ἀπειράριθμοι στρατοὶ ὑπὸ τὴν ὑδηγίαν αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου Σουλείμὰν καὶ στόλος καταπληκτικὸς ὑπὸ τὸν ἄγριον καὶ μεγαλεπήβολον Χαϊρεδὶν κατέκλυσαν τὴν Ἤπειρον καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Ἀπὸ Σκύρου καὶ Κρήτης μέχρι τῆς Καλαβρίας ἡ πυρὰ καὶ ἡ ἐρήμωσις ἐσημείουν τὴν φοβερὰν διάβασιν τοῦ ἐκ Μυτιλήνης ἐξωμότου ναυάρχου· τὸ Ναύπλιον καὶ ἡ Μονεμβασία, αἱ δύο μόναι ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεις τῆς Δημοκρατίας, ἔπνεον τὰ λοίσθια· ἡ Κέρκυρα μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρειπίων καὶ πτωμάτων· οἱ ἐν Ἠπείρῳ δύο χριστιανικοὶ προμαχῶνες, ἡ Πάργα καὶ τὸ Βουθρωτόν, παρεδόθησαν. Δύο καὶ μόνοι χριστιανικοὶ φανοὶ ἔλαμπον ἔτι ἐν μέσῳ τοῦ βαρβαρικοῦ σκότους, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὴν ἑτοιμοθάνατον Ἑλλάδα, ἡ ἡρωϊκὴ Χειμάρα καὶ ἡ μεγάθυμος Μάνη· ἡ πρώτη, δημοκρατία, στρατιωτικῶς διωργανισμένη, ἐπεξετείνετο μέχρι τοῦ λιμένος τῶν Ἁγίων Σαράντα, καὶ ἐθεωρεῖτο συνέχεια τῆς πολιτείας τοῦ Βουθρωτοῦ· ψιλῷ ὀνόματι ἀναγνωρίζοντα τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Ἐνετῶν, τ' ἀποτελοῦντα τὴν Χειμάραν χωρία ἐδιοικοῦντο ὑπὸ ἰθαγενῶν ὁπλαρχηγῶν καὶ τῶν ἐν Βουθρωτῷ συγκεντρωθέντων πολυαρίθμων Στρατιωτῶν [1]). Τιμαριωτικώτερον διωργανισμένη ἡ Μάνη, ἀπὸ τῆς φυγῆς τῶν Κλαδαίων ἐξηκολούθει τὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς περιοίκους Τούρκους, οἵτινες οὐδέποτε ἐπάτησαν τὸν ἱερὸν Ταΰγετον· πολλοὶ καὶ ἐνταῦθα, Πελοποννήσιοι, Κύπριοι καὶ Κρῆτες Στρατιῶται καταφυγόντες, ἀπετέλεσαν τὴν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν λεγομένην luogotenenza della Stratia di Maina (στρατόπεδον τῶν ἐν Μάνῃ Στρατιωτῶν), τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς μνημονεύεται ὁ Λάκων Θεόδωρος Λιβέρης ὁ ἐπονομα-

[1]) Βλέπε τὰς ἐπισήμους ἐκθέσεις περὶ τῶν τότε συμβάντων ἐν Σ' τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν Μνημείων (σελ. 214—218).

[1]) Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βουθρωτοῦ διεσπαρμένων Στρατιωτῶν ἦτο σημαντικός· τὸ 1571 μνημονεύονται ἑξακόσιοι ἱππεῖς ἐντεῦθεν μεταχθέντες εἰς ὑπεράσπισιν τῆς Κερκύρας (Verdizzotti, III, σελ. 85).

ζόμενος Λαγός, ὁ ἐν ἔτει 1517 προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Κυθηρίων εἰς στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδὶν ἐρημωθείσης νήσου των.

Ἐνῷ ὁ σουλτάνος Σουλεϊμάν, κατασκηνῶν ἐν Γουμενίτσᾳ ἐθεώρει τὴν δήωσιν τῆς Κερκύρας καὶ ἀνέμενε τὴν παράδοσιν αὐτῆς, οἱ ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Χειμάρας διεσπαρμένοι Στρατιῶται ἐν συμβουλίῳ ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλωσι τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον διὰ νυκτοκολέμου· εἰς τὸν γενναῖον Δαμιανὸν ἔλαχεν ὁ ἐπικίνδυνος κλῆρος τῆς κατασκοπεύσεως τῶν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ· «θεωρῶν τὸν θάνατον ὡς μηδέν, μάλιστα ἀπανταχοῦ ζητῶν τοῦτον, πρὸ μηδενὸς ἐμποδίου ὀπισθοχωρῶν, γνώστης ἀκριβέστατος ὅλων τῶν ἀτραπῶν καὶ τῶν δασῶν, ὁ Δαμιανός», γράφει ὁ Βόζιος, εἰσέδυσε τὴν νύκτα εἰς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον· ἀλλ' ἐνῷ ἐπεθεώρει τὴν θέσιν τῆς σκηνῆς τοῦ σουλτάνου, κλάδος δένδρου θλασθεὶς ὑπὸ τοὺς πόδας του ἐπρόδωκεν αὐτόν· συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν φρουρούντων γιανιτσάρων ἀπεβίωσεν ἐν βασάνοις.» Ὁ νυκτοπόλεμος ἀπέτυχε, καὶ πολλὰ τῆς Χειμάρρας χωρία ἐκυλίσθησαν ἐν τῷ αἵματι· ἀλλὰ καὶ ὁ σουλτάνος καταφοβηθεὶς διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας καὶ ἀπήγαγε τὸν στρατὸν ἐκ τῆς Ἠπείρου. Οἱ χριστιανοὶ ἀνέπνευσαν, καὶ οἱ Στρατιῶται μετ' οὐ πολὺ ἀνέκτησαν τὴν Πάργαν καὶ τὸ Βουθρωτόν.

Τὸ 1540 φρουρεῖ ἐν Παργᾳ μετὰ εἴκοσι Στρατιωτῶν ὁ Ζακύνθιος Ἕκτωρ Μπούας, πιθανῶς υἱὸς τοῦ προσημειωθέντος ὑπερασπιστοῦ τῆς νήσου κατὰ τοῦ βεζίρου Ἀχμέτ. Ἔκτοτε διαδοχικῶς Κερκυραῖοι, Ζακύνθιοι καὶ Κεφαλλῆνες Στρατιῶται φρουροῦσιν ἐνταῦθα καὶ διοργανίζουσι τοὺς περιφήμους τῆς Πάργας Στρατιώτας, οἵτινες μέχρι τῆς εἰς τοὺς Τούρκους παλλήσεως τῆς χώρας γενναίως προμαχοῦσιν ὑπὲρ πατρίδος καὶ προστατεύουσι τοὺς περιοίκους ὁμοεθνεῖς. Ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Στρατιωτῶν τούτων κατάγεται καὶ ὁ Τσοβάρας, ὁ πρῶτος ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων ὑμνούμενος ἁρματωλός. Οὗτος καταλαβὼν τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λούρου καὶ Μαυροποτάμου χώραν, τὴν ὀνομαζομένην Λάκκαν τοῦ Σουλίου, ἵδρυσε τὸ πρῶτον χριστιανικὸν ἁρματωλίκι ἐν Ἠπείρῳ. Ὁ Τσοβάρας πρῶτος ἐταπείνωσε τὴν ὀφρὺν τῶν ἀγρίων τοῦ Μαργαριτίου ἀγάδων, οἵτινες πρότερον ἐξέτεινον μέχρι τῆς Πάργας τὰς ἐπιδρομάς των καὶ κατέστησαν φόρου ὑποτελῆ οὐ μόνον τὴν Λάκκαν ἀλλὰ καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Φαναρίου. Ὀλίγον πρὸ τοῦ 1572 ὁ γενναῖος ἁρματωλὸς ἔπεσε θῦμα τῆς δολοφονίας τῶν Μαργαριτιωτῶν, ὡς γράφει τὸ εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ ἔτι ᾀδόμενον ᾆσμα, ἐν ᾧ ζωηρῶς εἰκονίζεται ἡ μεγάλη αὐτοῦ ψυχή:

Βαρκοῦλα ἐκατέβκινε τοῦ Λούρου τὸ ποτάμι,
τὰ βέμματα βοβόλαγαν καὶ ἡ βαρκοῦλα τρέχει.
Καταμεσῆς τοῦ ποταμοῦ 'ς τὸν Πάρο τοῦ Τσοβάρα
τὰ βέμματα βοβόλαγαν, καὶ ἡ βαρκοῦλα ἐστάθη,
γιατὶ δεξιὰ τοῦ πατκμοῦ, 'ς ἕνα δεντρὶ μεγάλο,
ἕνα πουλί, μαῦρο πουλί, σὰν ἀπ' ἀνθρώπου στόμα
σφιγκιὰν φωνὴν ἐξέβγαλε, κ' αἱλόγκοι ἀχολογοῦσαν.
— Καραβοκύρη, σὰν θὰ 'βγῆς ἀπ' ἀπὸ τὸ ποτάμι,
διαλάλησε 'ς τὴν Πρέβεζα, 'ς τὴν Βόνιτσα, 'ς τὸν Βάλτο,
νὰ μάθουν πῶς ἐσκότωσαν τὸν καπετὰν Τσοβάρα.
Πέρνταχε φὲς μὲ δυὸ παιδιὰ 'ς τὴν Ἄρτα νὰ πηγαίνῃ,
κ' ἐδῶ καρτέρι τῶκαμαν Τοῦρκοι Μαργαριτιῶταις.
Εἴκοσι βόλια τῶρριξαν, τὰ τρία τὸν ἐπῆραν,
τῶνα τὸν πῆρε 'ς τὸ μερί, τ' ἄλλο 'ς τὸ δέξιο χέρι,
τὸ τρίτο τὸ πικρότερο τοῦ τρύπησε τὰ στήθια.
Ψηλὴ φωνίτσαν ἔβγαλε, ψηλὴ φωνίτσαν βγάζει:
— Μαργαριτιῶταις ἄπιστοι, νυχτοπαλληκτράδες,
ἐγὼ ἂν σκότωσα πολλούς, πολλοὺς ἀπ' τοὺς δικούς σας,
πλληκκρίσια τῶκανα, δὲν σκότωνα τὴ νύχτα·
τὸ ξέρει ὅλ' ἡ Λάμαρη, ὁ Λούρος, τὸ Φανάρι.

Ἀλλ' ἡ δολοφονία τοῦ Τσοβάρα δὲν ἔμεινεν ἀνεκδίκητος. Τὸ 1572 ὁ μετὰ τὴν ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίαν εἰς Κέρκυραν καταπλεύσας ἐνετὸς ναύαρχος Σεβαστιανὸς Βενιέρης, ἐνδίδων εἰς τὰς προτροπὰς τῶν μετ' αὐτοῦ συναγωνισθέντων Στρατιωτῶν, διέταξε τὴν ἐντελῆ καταστροφὴν τοῦ φρουρίου τοῦ Μαργαριτίου· οἱ τέως αὐθάδεις ἀγάδες ἐφονεύθησαν, ἠχμαλωτίσθησαν καὶ διεσπάρησαν, τὸ δὲ φρούριον των ἐκ θεμελίων ἀνασκαφὲν ἔμεινεν ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα σωρὸς πυρίκαυστος. Τὸν κατὰ τοῦ Μαργαριτίου αἱματηρὸν θρίαμβόν των ἔψαλλον οἱ Στρατιῶται ἐν ᾄσματι συμπεριληφθέντι ἐν τῇ διτόμῳ συλλογῇ τῶν εἰς πανηγυρισμὸν τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας ἐκδοθέντων ἐν Ἐνετίᾳ (1572) πολυγλώσσων ποιημάτων. Ὁ διάσημος ζωγράφος Bellotti ἐδικαιώνισε τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐπικινδύνου τούτου κέντρου τῶν ἐν Θεσπρωτίᾳ ἐξωμοτῶν ἐν πίνακι ἀνηρτημένῳ ἐν τῷ δουκικῷ παλατίῳ. Τὸ ἁρματωλίκι τῆς Λάκκας κατέλαβον οἱ συγγενεῖς τοῦ Τσοβάρα, ὑπὸ δὲ τὴν σκέπην τῶν ἀνδρείων τούτων ἐσχηματίσθη μετ' ὀλίγον τὸ Σοῦλι [1]).

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον ἐν Ἠπείρῳ, οἱ Πελοποννήσιοι λαβόντες τὰ ὅπλα (1520) περιώρισαν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ φρούρια· τὸ κίνημα ὅμως ἀπέτυχεν ἐξ ἀπειρίας τοῦ αὐτοχειροτονήτου ἀρχηγοῦ (chi governava aveva poca esperientia). Ὁ τὴν εἴδησιν ταύτην μεταδοὺς ἡμῖν εἶνε ἀνώνυμος Στρατιώτης ὑπηρετῶν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ σουλτάνου, καὶ συνεννοούμενος πρὸς τοὺς χριστιανοὺς εἰς καταπολέμησιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Γράφων ἐνῷ χρόνῳ ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε' ἐμελέτα τὸν πρὸς τοὺς Τούρκους πόλεμον, θεωρεῖ ἀπαραίτητον εἰς ἐπιτυχῆ ἔξέγερσιν καὶ τῆς Ἑλλάδος τὴν εἰς τὰς πατρίδας ἐπάνοδον τῶν Στρατιωτικῶν ἀρχόντων, καὶ τὸν διοργανισμὸν τοῦ κινήματος ὡς ἑξῆς· Ὁ Θωμᾶς Ἀσάνης καὶ ὁ Μιχαὴλ Σγουρομάλλης νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀχαΐαν, τὴν δὲ Κορινθίαν μετὰ τῆς Περαχώρας ὁ Βελισάριος Ράλης μετὰ τῶν ἀδελφῶν του· ὁ Καντακουζηνὸς καὶ ὁ Κλαδᾶς τὴν Μάνην, ὁ

[1]) Περὶ τῶν πρώτων σχέσεων τῶν Σουλιωτῶν πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς καὶ τοὺς περιοίκους ἀγάδες διεσώθη πολύτιμος σειρὰ ἐγγράφων ἐν τοῖς ἐνετικοῖς ἀρχείοις.

Κωνσταντῖνος Μπόχαλης τὴν Σπάρτην, οἱ δὲ Παλαιολόγοι, ὁ Λάσκαρις καὶ ὁ Γεώργιος Πράσινος τ' ἄλλα μέρη· ὁ Μεγαδούκας νὰ καταλάβῃ τὴν κλεισοῦραν τῆς τότ' ἐρήμου Καβάλλας, ἵνα οὕτω διακοπῇ ἡ ἐκ Μακεδονίας συγκοινωνία τῶν Τούρκων πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Συγχρόνως οἱ ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Κρισσαίου κόλπου (Γαλαξειδίῳ) ὡχυρωμένοι γενναῖοι ἄνδρες, οἱ συνεχῶς πρὸς τοὺς Τούρκους πολεμοῦντες, ὡς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Σαλόνων, νὰ συνεννοηθῶσι πρὸς τοὺς Ἀγραφιώτας, καὶ διὰ τούτων πρὸς τοὺς πολεμιστὰς τῆς Θεσσαλίας. Τὴν προτεινομένην ὅμως ἐξέγερσιν ἐματαίωσεν ἡ ἀντίζηλία αὐτῶν τῶν ἐν Εὐρώπῃ χριστιανῶν, οἵτινες οὔτε τὴν Ἑλλάδα ἐνόουν νὰ ἐλευθερώσωσιν, οὔτε εἰς ἄλλον τινά, πλὴν τοῦ Τούρκου, ν' ἀφήσωσιν αὐτήν. Ἐν τῷ συγκροτηθέντι πολεμικῷ συμβουλίῳ ἐν Ἐνετίᾳ (1532) ὁ Μερκούριος Μπούας ἐπρότεινεν ὡς εὐχερεστάτην τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, οἱ ἄλλοι ὅμως στρατηγοί, καὶ ἰδίως ὁ προσωπικῶς τοῦτον ἐχθρευόμενος δοὺξ τοῦ Οὐρβίνου, μετέβαλον θέμα ὁμιλίας.

Ἐν ἔτει 1533 ὁ ναύαρχος τοῦ Καρόλου Ε', Ἀνδρέας Δόριας, μὴ ἀναμείνας τὴν ἔλευσιν τῶν συμμάχων, ἀνέλαβε μόνος τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου. Οἱ περισωζόμενοι ἐν τῇ χώρᾳ Στρατιῶται ἔσπευσαν νὰ τῷ παραδώσωσι τὰς Πάτρας, τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Κορώνην, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει παραχωρήσεως κατακτηθησομένων τιμαρίων [1])· μετ' ὀλίγον ὅμως αἰσχρῶς ἐγκαταλειφθείσης τῆς χώρας εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐξηγηρωμένου σουλτάνου, ἠναγκάσθησαν καὶ οὗτοι μετὰ πολλῶν χιλιάδων γυναικοπαίδων νὰ ἐγκαταλείψωσι διὰ παντὸς τὴν πατρίδα καὶ συνοικισθῶσιν ἐν ταῖς νοσηραῖς ἐρημίαις τῆς Καλαβρίας.

Μετ' οὐ πολὺ κατεπονήθησαν καὶ οἱ Καμπῖται Στρατιῶται (1537)· Οἱ ἀντάρται Προιταῖοι καὶ Βελισσαῖοι, οἱ οὔτε τοὺς Τούρκους, οὔτε τοὺς Ἐνετοὺς ἀναγνωρίζοντες, ἐξηκολούθουν τὰς ἐπιδρομάς των μέχρι τῆς Κορινθίας· ἀλλ' ὁ Κασὶμ πασᾶς πολιορκήσας τὸ Ναύπλιον, συνέλαβε τοὺς τιμαριούχους τοῦ Καστρίου Παλαιολόγους καὶ πάντας ἀπεκεφάλισεν ἐν Ἄργει. Παραδοθέντος τοῦ Ναυπλίου εἰς τοὺς Τούρκους (1540), οἱ Καμπῖται ἀπανταχόθεν πιεζόμενοι μετέβησαν εἰς Ὕδραν καὶ Πετσας καὶ διωργάνισαν τὰς ναυτικὰς κοινότητας.

Εἰς τὴν δυστυχίαν ὅμως τῆς Ἑλλάδος τὰ μέγιστα συνετέλεσε καὶ ἡ ἀπερισκεψία τῶν Στρατιωτῶν, οἵτινες μεθυσθέντες ἐκ τῶν προηγουμένων ἐπιτυχιῶν ἐφαντάζοντο εὔκολον καὶ τὴν δυσχερεστέραν τῶν ἐπιχειρήσεων. Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος οἱ Δωριεῖς Ἰάκωβος Βασιλικὸς καὶ Ἰάκωβος Διασωρῖνος, ἴλαρχοι ἐν τῷ ἱππικῷ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε', συνέλαβον τὸ ἀληθῶς γιγάντειον τόλμημα ν' ἀναστατώσωσιν ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Καυκάσου καὶ τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους· καὶ ὁ μὲν πρῶτος κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Μολδαυΐας (1558-1564), καὶ καταβάλῃ τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς ἐξημερώσεως τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῦ παρὰ τὸν Ἴστρον ἔκτοτε ἀναπτυχθέντος ἑλληνισμοῦ, οἱ δὲ ἄλλοι συνωμόται ἐξέπνευσαν εἰς τὰ βασανιστήρια τῆς Ἐνετίας. Τὰ ἔγγραφα διέσωσαν πάσας τὰς περιπετείας τοῦ δράματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξιστορήσωμεν ἄλλοτε ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ.

Κ. Σλθας

[1]) Εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἐν τῇ ἁλώσει τῆς Κορώνης ὑπηρεσιῶν τοῦ Θεοδώρου Ἀγιαποστολίτου ὁ Κάρολος Ε' χορηγεῖ αὐτῷ διὰ διπλώματος τὰ χωρία Λεοντάριον καὶ Ἅγιον Γεώργιον, ἀνήκοντα εἰς τὴν πάλαι περιοχὴν τῶν Σκορτῶν, τότε δὲ Καρυταίνης, «ἂν καὶ μέχρι τοῦ νῦν κατέχωνται ὑπὸ τῶν Τούρκων.» Ἑλληνομνήμων, σ. 150.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΓΓΕΡΟΣ

Παρίσιοι τῇ 4η Σεπτεμβρίου 1885

Σήμερον ἐκηδεύθη ὁ νεκρὸς τοῦ Αἰμιλίου Ἐγγέρου, τοῦ ἐξόχου Ἑλληνιστοῦ, τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ, ὅστις ἐπὶ μίαν ὅλην πεντηκονταετηρίδα διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν συγγραμμάτων του διέπρεψε μεταξὺ τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐκπροσωπούντων τὰς παραδόσεις τῶν κλασικῶν μελετῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἑλληνομαθείας. Ἐντὸς τῆς εὐρείας ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου συνωθεῖτο τὸ πλῆθος τῶν συναδέλφων, τῶν ἀρχαίων μαθητῶν, τῶν πολυαρίθμων γνωρίμων καὶ φίλων τοῦ κηδευομένου. Εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Montparnasse ὅπου ἐτάφη, πλησίον τῆς στήλης ἥτις ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ κενοῦ ἤδη τάφου τοῦ ἡμετέρου Κοραῆ, λόγοι ἀκαδημαϊκοὶ καὶ ἀποχαιρετισμοὶ ἐπίσημοι ἐξεφωνήθησαν ἐπ' ὀνόματι τῶν σοφῶν σωματείων, εἰς τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς χθὲς συγκατελέγετο ὁ Ἔγγερος.

Ἀλλ' οἱ γνωρίσαντες τὸν ἀποθανόντα ἐκ τοῦ πλησίον, οἱ τιμηθέντες διὰ τῆς φιλίας του, οἱ ἀγαπήσαντες αὐτὸν ζῶντα, δὲν συνέθαψαν τὴν λύπην των καὶ τὴν ἐνθύμησίν του εἰς τὸν τάφον, ὅπου μετὰ τοσαύτης δικαίας τιμῆς ἐκλείσθη ἐσαεὶ ὁ νεκρός του. Ὅσῳ φυσικὸς καὶ ἂν λογίζηται ὁ θάνατος, ὅταν ἔλθῃ μετὰ βίον μακρὸν χρηστῶς καὶ χρησίμως δαπανηθέντα, ὅσῳ ἀξιομακάριστος καὶ ἂν θεωρηθῇ ὁ τελευτῶν ἀφοῦ διὰ τῆς ἀξίας καὶ τῶν κόπων του ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὴν καὶ ἔντιμον περιωπήν, ἀφοῦ διήνυσεν εὐτυχῶς τὸ στάδιόν του καὶ ὡς πολίτης καὶ ὡς οἰκογενειάρχης, ἀφοῦ ἀποκατέστησε τὰ τέκνα του ὅπως ἤθελετο καὶ τὰ εἶδε ἀνεξάρτητα πλέον καὶ μὴ χρήζοντα τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τῆς

προστασίας του, ὅσῳ ἀξιοζήλευτος καὶ ἂν εἶνε τοιοῦτος θάνατος, πάντοτε ὅμως ὁ χωρισμὸς εἶνε σκληρὸς καὶ πικρὰ ἡ στέρησις φίλου προσφιλοῦς, πρὸ πάντων δι' ὅσους ἐκ τῶν ἐπιζώντων ἔφθασαν εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν τὰς παλαιόθεν ῥιζωθείσας σχέσεις ἀγάπης δὲν διαδέχονται εὐκόλως νέαι.

Ὁ Egger ἦτο ἐξ ἐκείνων οἵτινες δὲν λησμονοῦνται. Ἡ διαυγής του διάνοια, ἡ εὐρεῖα πολυμάθειά του, ὁ χρηστὸς καὶ ἀνεπίληπτος βίος του, προσπάντων δὲ τὸ μειλίχιον τοῦ ἤθους του καὶ ἡ ἔμφυτος ἀγαθότης τῆς εὐγενοῦς του καρδίας τὸν ἀποκαθίστων ἀγαπητὸν ὅσῳ καὶ σεβαστὸν εἰς ὅσους τὸν ἐγνώρισαν καὶ τὸν συνανεστράφησαν. Ἐπηύξανον δὲ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν περὶ αὐτὸν ἡ καρτερία καὶ ἡ γενναιότης μεθ' ὧν κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς του ἔτη ὑπέφερε τὴν στέρησιν τῆς ὁράσεως. Ἡ σκληρὰ αὕτη δοκιμασία, ἀντὶ τοῦ νὰ παροξύνῃ τὸν χαρακτῆρα ἢ νὰ τραχύνῃ τὸ ἦθός του, ἀνέδειξεν ἀπ' ἐναντίας τὸν εὐγενῆ γέροντα ἀγαθώτερον ἔτι καὶ μειλιχιώτερον ἑαυτοῦ, χωρὶς ἀφ' ἑτέρου νὰ δαμάσῃ τὴν διανοητικήν του δραστηριότητα. Δὲν ἡττήθη ὑπὸ τῆς συμφορᾶς, δὲν ἐσταύρωσεν ἐν ἀπογνώσει τὰς χεῖρας, δὲν παρεδόθη εἰς τὴν μελαγχολίαν, ἀλλὰ γενναίως ἐπάλαισε κατὰ τοῦ παθήματός του καὶ ἐνίκησεν, ἐφ' ὅσον ἡ νίκη ἦτον ἐφικτή, διατηρῶν ἀείποτε ἐν μέσῳ τῆς δυσκόλου πάλης φιλοσοφικὴν φαιδρότητα καὶ ὑπομονὴν χριστιανικήν. Ἐξηκολούθησε καὶ τυφλὸς τὰς παραδόσεις του καὶ τὰς μελέτας του, αὐξάνων ἀφ' ἑνὸς τὰς γνώσεις του καὶ μεταδίδων ἀφ' ἑτέρου εἰς τοὺς ἄλλους τὴν μάθησίν του. Ἡ ἀκρίβεια τῆς μνήμης του, τὸ εὐμέθοδον τῶν παλαιῶν σημειώσεών του μετέτρεπον εἰς ἀποταμίευμα πρόχειρον τὰς μελέτας τῆς παρελθούσης ζωῆς του. δὲν ἔπαυσε δὲ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν παρακολουθῶν τὴν σύγχρονον κίνησιν τῆς ἐπιστήμης. Τῇ βοηθείᾳ δύο γραμματέων ἐναλλὰξ γραφόντων ὑπὸ τὴν ὑπαγόρευσίν του ἢ τακτοποιούντων ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του τὰς σημειώσεις τῶν ἰδίων ἐρευνῶν του, τῇ προθύμῳ συμπράξει φίλων του ἀμελλωμένων μετὰ τῆς συζύγου καὶ τοῦ νεωτέρου τῶν υἱῶν του ὅπως τῷ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀναγνῶσται παντὸς νέου βιβλίου ἀξίου μελέτης, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν προϊόντων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἡ ζωή του ἦτο ἀδιάκοπος μελέτη καὶ ἀδιάκοπος ἐργασία. Οὐδεμία τῷ διέφευγε πρόοδος τῆς ἐπιστήμης, οὐδεμία ἀρχαιολογικὴ ἢ ἄλλη ἀνακάλυψις. Ὀλίγας πρὸ τοῦ θανάτου του ἡμέρας ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» διατριβὴν σπουδαίαν περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ἐσχάτως ἀνακαλυφθείσης πολυτίμου ἐπιγραφῆς, προητοίμαζε δὲ ταὐτοχρόνως πρὸς δημοσίευσιν συλλογὴν ποικίλων φιλολογικῶν πραγματειῶν του.

Οὕτω διήρχετο τὰς ἡμέρας του, τὸ δ' ἑσπέρας, ἰδίως τὰς Κυριακάς, περικυκλούμενος ὑπὸ φίλων, ἐφαίδρυνε διὰ τῆς ζωηρᾶς ὁμιλίας του τὴν φιλόξενον αἴθουσάν του, ἡ δὲ γαλήνη τῆς ψυχῆς του μεταδιδομένη εἰς τοὺς περὶ αὐτόν, διεσκέδαζε τὰς μελαγχολικὰς ἐντυπώσεις τῶν θλιβομένων ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ τυφλοῦ γέροντος.

Μέχρι τοῦ τελευταίου πρὸ τοῦ θανάτου του ἔτους ἐξηκολούθησε τὰς παραδόσεις του ἐν τῇ Σορβόννῃ ἐνώπιον ἀκροατηρίου πολυπληθεστέρου ἴσως τοῦ πρώην. Τοῦτο δὲ οὐχὶ ἐκ συμπαθείας πρὸς τὸν ἄομματον καθηγητήν, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐξάνοντος γοήτρου τῆς ἀφελοῦς εὐγλωττίας καὶ τῆς ἐπιχαρίτου ἀκριβείας τῆς διδασκαλίας του. Ἀλλ' εἰχέ τι ἀληθῶς τὸ συγκινητικὸν ἡ θέα τοῦ γηραιοῦ καθηγητοῦ ὁδηγουμένου ἐντὸς τῆς αἰθούσης τῶν παραδόσεων ὑπὸ τῆς ἀξιοτίμου συντρόφου τῆς ζωῆς του, ἢ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ἢ τινος τῶν στενῶν φίλων του, καὶ καταλαμβάνοντος τὴν πρὸ τοσούτων ἐτῶν γνωστὴν ἕδραν, ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου τὸ ὁποῖον δὲν ἔβλεπε μέν, ἀλλ' οὗτινος ἠσθάνετο καὶ ἤκουε τὴν συμπαθῆ ἐπιδοκιμασίαν. Εἴτε δὲ παλαιᾶς ἕξεως συνέπεια, εἴτε φιλαρέσκεια διδασκαλικὴ τοῦ τυφλοῦ γέροντος, ἀπέθετεν ἐπὶ τῆς τραπέζης του βιβλίον ἢ χειρογράφους σημειώσεις, ὡσεὶ προτιθέμενος νὰ προστρέξῃ ὡς ἄλλοτε εἰς τοιαῦτα βοηθήματα.

Γεννηθεὶς τῷ 1813 ὁ Egger ἀνηγορεύθη εἰκοσαετὴς μόλις διδάκτωρ τῆς φιλολογίας. Διδάσκων ἀπὸ τοῦ 1834 τὰ Ἑλληνικὰ εἰς διάφορα τῶν Παρισίων ἐκπαιδευτήρια, ὠνομάσθη κατὰ τὸ 1840 καθηγητὴς agrégé τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Σορβόννῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1855 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητής. Πρὸ ἑνὸς ἔτους εἶχεν ἐκλεχθῆ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν. Πρὸ ἐτῶν δὲ ἱκανῶν ἀνηγορεύθη ἰσόβιος ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Γαλλίᾳ.

Ἀλλὰ αἱ πρόχειροι αὗται γραμμαὶ δὲν ἔχουν τὴν ἀξίωσιν βιογραφίας, ὥστε οὔτε τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν θέσεων καὶ βαθμῶν του ἐπιχειρῶν, οὔτε τὴν τῶν διαφόρων συγγραμμάτων του. Ὁ ἤδη μακρὸς κατάλογος αὐτῶν, θὰ ἀποθῇ μακρότερος ἔτι ἐάν, ὡς εὐχόμεθα, περισυναχθῶσι καὶ ἀναδημοσιευθῶσιν αἱ εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας καταχωρηθεῖσαι διατριβαὶ καὶ πραγματεῖαί του. Τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐδημοσίευσεν αὐτὸς οὗτος πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, κατεγίνετο δὲ πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς προετοιμασίαν νέου τοιούτου τόμου. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα διεφαίνετο ἡ μετριοφροσύνη τοῦ χαρακτῆρός του. Ἐν τῇ διαλογῇ τῶν μὴ ἀναξίων κατ' αὐτὸν ἀναδημοσιεύσεως, συχνάκις συνεζήτει μετὰ τῶν φίλων οἵτινες τὸν ἐβοήθουν εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην, καταδικάζων αὐτός, ἐναντίον τῆς γνώμης των, πολλὰς σπουδαίας μελέτας, ὡς μὴ παρεχούσας πλέον ἱκανὸν τὸ ἐνδιαφέρον μετὰ τὰς γενομένας ἔκτοτε προόδους τῆς φιλολογίας ἢ τῆς ἀρχαιολογίας. Σπάνιον καὶ ἀξιομίμητον παράδειγμα τοῦτο συγγραφέως, καὶ συγγραφέως τοιαύτης ἀξίας, κρίνοντος ἑαυτὸν μετὰ τοσαύτης αὐστηρότητος. Οἱ τοιοῦτοι συνήθως εἶνε ἐπιεικέστεροι πρὸς τοὺς ἄλλους ἢ πρὸς ἑαυτούς.

Ὁ Egger προσεβλήθη ὑπὸ συγκοπῆς τὴν 30 Αὐγούστου εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Royat, ἔνθα μετέβη πρό τινων ἡμερῶν χάριν ἀνακψυχῆς, καὶ ἀπεβίωσεν ἀνωδύνως εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς συζύγου καὶ τῆς θυγατρός του. Γαῖαν ἔχοι ἐλαφράν!.

Δ. Βικελας

Ὁ παρὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην

ΚΟΛΟΣΣΙΑΙΟΣ ΕΛΕΦΑΣ

Γνωστὸν ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ ἀγαπῶσι τὸ ὑπερμέγεθες εἰς ὅ,τι κατασκευάζουσιν. Ἐπὶ τῶν μεγάλων αὐτῶν ποταμῶν, τῶν μεγίστων τῆς ὑφηλίου, οἱ μηχανικοί των ἐγκαθιδρύουσι τὰς μεγίστας τοῦ κόσμου γεφύρας· ἡ μεγίστη ἀτμομηχανὴ ἀμερικανικὴ εἶνε, τὸ ὑψηλότερον τῶν μνημείων εἶνε τὸ τοῦ Βάσιγκτων, καὶ ὅπως ἀναστηλωθῇ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ὁ γλύπτης Βαρθόλδης ἔπλασε τὸ θαυμαστὸν ἄγαλμα τῆς *Ἐλευθερίας*, τὸ μᾶλλον γιγάντειον ἐκ τῶν τοιούτου εἴδους ἔργων, ὅσα κατεσκεύασεν ἀνθρωπίνη χείρ. Ἐσχάτως δὲ παρὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην οἱ Ἀμερικανοὶ κατεσκεύασαν κολοσσιαῖόν τι μνημεῖον, ἔχον τὸ σχῆμα ἐλέφαντος, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ ἔνδον, ἤτοι εἰς τὰς κνήμας, τὸν στόμαχον, τὴν κοιλίαν εἰσχωροῦσιν ἀνερχόμενοι διὰ κλιμάκων πρὸς τοῦτο τεθειμένων. Εἶνε δὲ τοσοῦτος τὸ μέγεθος, ὥστε εἰς ζωντανὸς ἐλέφας δύναται νὰ διέλθῃ ὑπὸ τὰς κνήμας του, περίπου ὡς θὰ διήρχετο κυνάριον διὰ τῶν σκελῶν μεγαλοσώμου ἵππου.

Ὁ παρὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην κολοσσιαῖος ἐλέφας ἐσχεδιάσθη καὶ ᾠκοδομήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος I. Masan Kerby. Κατὰ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, τὸ μνημεῖον τοῦτο προωρίζετο διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ξενοδοχεῖον, ἀλλ' ἐγκαταλειφθέντος τοῦ πρώτου σχεδίου, ἀπεφασίσθη νὰ χρησιμοποιηθῇ ἓν μέρος αὐτοῦ ὡς μεγάλη αἴθουσα μουσικῶν συναυλιῶν, τὸ δὲ ἀνώτερον διαμέρισμα αὐτοῦ ὡς ἀστεροσκοπεῖον. Ὁ ἐλέφας κατεσκευάσθη ἐκ ξύλου, κεκαλυμμένου ἐξωτερικῶς δι' ἐλασμάτων κασσιτέρου. Τὸ ὁλικὸν αὐτοῦ μῆκος ἐκτείνεται εἰς 46 μέτρα. Τὸ ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ἐλέφαντος ὑπὸ τὸ φορεῖον ἐπίπεδον, τὸ χρησιμεῦον ὡς ἀνώτατον ἄνδηρον, κεῖται 29 μέτρα ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους, τὸ ὅλον δὲ ὕψος τῆς οἰκοδομῆς εἶνε 46 μέτρα· ἡ κοιλία τοῦ θηρίου ὑπέρκειται κατὰ 7 μέτρα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, καὶ αἱ κνῆμαί του ἔχουσι διάμετρον 5 καὶ ½ μέτρων. Ἐντὸς δύο ἐξ αὐτῶν ἐστήθησαν αἱ κλίμακες, δι' ὧν ὁ ἐπισκέπτης ἀνέρχεται εἰς τὰ ἔνδον τοῦ μνημείου.

Τὸ πρῶτον δωμάτιον, ὅπερ ὁ ἐπισκέπτης ἀπαντᾷ ὀνομάζεται δωμάτιον τοῦ στομάχου, ἕνεκα τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατέχει. Ἡ μεγάλη αἴθουσα τῶν συναυλιῶν κεῖται ὑψηλότερον, ἔχουσα μῆκος ὄχι ὀλιγώτερον τῶν 25 μέτρων. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις ἕτερα 34 διαχωρίσματα εἰς διάφορα ὕψη· τινὰ τούτων ἔχουσιν διαστάσεις μικρῶν θαλάμων, ἀλλ' εἶνε λίαν παράδοξα τὸ σχῆμα. Τὰ παράθυρα δύο ἐκ τῶν δωματίων τούτων ἀπαρτίζουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐλέφαντος, τῶν ὁποίων ἡ διάμετρος εἶνε ἑνὸς μέτρου. Οἱ χαυλιόδοντες αὐτοῦ εἶνε μακροὶ 11 μέτρα.

Ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ κολοσσιαίου ἐλέφαντος ἀνεφύησαν δυσχέρειαί τινες, ἕνεκα ἐδαφικῶν λόγων, ἐξ ὧν ἐγένετο ἀνάγκη κατασκευῆς στερεῶν ὑποβάθρων κάτωθεν ἑκάστου τῶν ποδῶν αὐτοῦ· πρὸς τούτοις ἀφορμὴ ἐδόθη πρὸς σπουδὴν περιπλόκων προβλημάτων τῆς ξυλουργικῆς τέχνης, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ λύσις ἄξιως ἐπετεύχθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος. Σιδηραῖ ῥάβδοι διερχόμεναι διὰ τῶν κνημῶν τοῦ ἐλέφαντος τηροῦσι στερεὸν τὸ οἰκοδόμημα.

Τὸ σύνολον αὐτοῦ ζυγίζει περίπου 100,000 τόννους. Ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν συναρμογὴν αὐτοῦ 700 βαρέλια καρφίων.

Ὁ κολοσσιαῖος ἐλέφας κατεσκευάσθη ὑπὸ εἰδικῆς τινος ἑταιρίας ἐπὶ σκοπῷ κερδοσκοπίας εἰς μέρος θαμιζόμενον ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Νέας Ὑόρκης. Θεωρεῖται δὲ ὡς ἓν τῶν περιεργοτέρων ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων τῶν δύο κόσμων.

ΟΙ ΑΠΟ ΜΕΤΕΩΡΩΝ ΘΕΟΙ

Διακεκριμένος τις μετεωρολόγος ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως τινὰ περὶ τῶν θεοτήτων, τὰς ὁποίας ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχέγονοι λαοί, ὅπως παραστήσωσι δι' αὐτῶν διάφορα μετεωρολογικὰ φαινόμενα.

Τὴν βροχήν, κατ' αὐτόν, παρέστησαν οἱ Ἰνδοὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀγελάδων μὲ ὀγκώδεις καὶ κρεμαμένους μαστούς. Ἐκτὸς αὐτῶν οἱ Χόνδο τῆς κεντρικῆς Ἰνδίας ἔχουσι τὴν *Πιζοῦ Πεννοῦ*, νύμφην, ἥτις χύνει τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς γῆς διὰ κοσκίνου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον τὴν Δανάην καὶ τὴν χρυσῆν αὐτῆς βροχήν, καὶ οἱ χωρικοὶ τῆς Γαλλίας λέγουσιν ἔτι, ὅταν ἐπίκουρος κατέρχεται ἡ βροχή: «Τάλληρα ῥίχνει».

Τὰ νέφη προσωποποιοῦσιν ὄφεις, δράκοντες, πτηνὰ καὶ λύκοι.

Ὑπάρχει τι χαριέστερον τῆς προσωποποιήσεως τῆς πρωΐας διὰ τῆς ἠριγενείας καὶ ῥοδοδακτύλου Ἠοῦς, τὴν ὁποίαν τοσάκις ἔψαλαν οἱ Ἕλληνες ποιηταί; Χαρίεις τις θρύλος ἀπαντᾷ ὡσαύτως παρὰ τοῖς Φιννίοις. Ὁ οὐρανὸς *Οὔκκο* ἔχει δύο τέκνα· τὴν αὐγὴν *Κουά*, ἥτις ἕκαστον πρωὶ ἀνάπτει τὴν ὀᾷδα τῆς ἡμέρας, τὸν Ἥλιον, καὶ τὴν ἑσπέραν *Λίμερικ*, ἥτις σβύνει τὴν δᾷδα. Ὁ πατὴρ Οὔκκο πράττει πᾶν τὸ δυνατόν, ἵνα τὸ ἓν τέκνον του μὴ καταστρέψῃ τὸ ἔργον τοῦ ἑτέρου καὶ ἐπὶ τέλους τὸ κατορθώνει εἰς μίαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, —ἤτοι κατὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον, ὅτε βραχυτάτη εἶνε ἡ διάρκεια τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.— Τότε ἡ Λίμερικ παραδίδει τὴν λαμπάδα εἰς τὴν Κουὰ χωρὶς νὰ τὴν σβύσῃ καὶ ὁ Οὔκκο μένει εὐχαριστημένος.

Ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου, ψάλλοντος τὸν Αἴολον, κλείοντα εἰς τοὺς ἀσκοὺς αὐτοῦ τὸν Βορέαν καὶ τὸν Ζέφυρον, μέχρι τῶν Ἐρυθροδέρμων, οἵτινες προσφέρουσι καπνὸν εἰς τὴν λαίλαπα, ἀπαντῶμεν διαφόρους δοξασίας περὶ ἀνέμου. Διὰ τοὺς Λάπωνας ὁ ἄνεμος εἶνε ὄν ζωντανόν, περιπλανώμενον ἐν τῷ ἀέρι, καὶ ἀκοῦον πάντας τοὺς λόγους τῶν ἀνθρώπων. Οἱ Βόσχμαν, ὅλως ὑποδεεστέρα φυλή, ῥίπτουσι λίθους ἐναντίον τοῦ ἀνέμου, ὅπως τὸν ἀναγκάσωσι νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ὄρη. Οἱ χωρικοὶ τῆς Καρινθίας ἀναρτῶσιν ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν οἰκίαν των δένδρου τεμάχια κρέατος, ὅπως κατευνάσωσι τὴν πείνάν του· οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Παλατινάτου ἐξέρχονται κρατοῦντες ἐν τῇ παλάμῃ ἄλευρον, καὶ φωνοῦσι πρὸς τὸν ἄνεμον, δεικνύοντες τὴν προσφοράν: « Πάρε, ἄνεμε, πάρε φαγὶ γιὰ τὰ παιδιά σου, καὶ φύγε ».

Ὁ κεραυνὸς ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν πτηνοῦ παρὰ τοῖς Δακόταις, Βρασιλιανοῖς, παρὰ τοῖς κατοικοῦσι τὴν νῆσον Harvey, παρὰ τοῖς Κάφροις καὶ τοῖς Βιρμανοῖς. Ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Βορρὰ γινώσκεται ὡς θεὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Θώρ*. Τὰς αὐτὰς θείας ἰδιότητας τῷ ἀποδίδουσιν οἱ Ἰνδοὶ καλοῦντες αὐτὸν *Παρζαγχούαρ*. Παρὰ τοῖς Γιορούβαις τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς ὀνομάζεται *Ζακούτα*, θεὸς ἐξακοντίζων λίθους. Τοῦ κεραυνοῦ προσωποποίησις εἶνε παρὰ τοῖς Σλάβοις ὁ Ἠλίας μετὰ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ. Οἱ σίφωνες εἶνε γίγαντες, τεράστιοι ὄφεις, θαλάσσιοι δράκοντες. Οἱ Γροιλανδοὶ πιστεύουσιν ὅτι τὸ βόρειον σέλας εἶνε χορὸς ψυχῶν. Ἡ Ἠχὼ εἶνε ἡ ὑπὸ πάντων τῶν λαῶν φυσικώτερον προσωποποιηθεῖσα, νύμφη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μυθολογίᾳ, καὶ πνεῦμα θεωρουμένη παρὰ τῶν ἀγρίων.

Τὸ οὐράνιον τόξον ὑπὸ τῶν μὲν παρεστάθη ὡς οἷόν τε ἱλαρώτερον, ὑπὸ τῶν δὲ ὡς οἷόν τε φοβερώτερον, δείμων, καταστρεπτικὸν τέρας, πίνον τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν καὶ τῶν λιμνῶν καὶ διασπεῖρον τὰς νόσους καὶ τὸν θάνατον. Ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἡ Ἶρις, ἡ ὡραία τῶν θεῶν ἄγγελος. Ἐν Δαχομέῃ εὐεργετικὸς καὶ εὐτυχίαν φέρων ὄφις· ἐν Λαπωνίᾳ εἶνε τὸ τόξον τοῦ θεοῦ τοῦ κεραυνοῦ, ἐξ οὗ ἀκοντίζονται πύρινα βέλη· ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Πολυνησίας, ὑπὸ τῶν Ἀρίων, τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν, τῶν Ἰνδῶν τῶν Περσῶν, τῶν Ἀράβων, θεωρεῖται μυστηριώδης γέφυρα ὁδηγοῦσα πρὸς τὰς κατοικίας τῶν ψυχῶν.

Κ'

ΟΙ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΓΗΝ

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ

Τὸ ὁλικὸν μῆκος τῶν καθ' ὅλην τὴν γῆν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ὅπερ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1879 ἀνήρχετο εἰς 350,031 χιλιόμετρα, ηὔξησε μέχρι τέλους τοῦ 1883 ἀνελθὸν εἰς 442,199 χιλιόμετρα, ἔκτασις ἑνδεκάκις περίπου μεγαλητέρα τῆς ὅλης περιμέτρου τῆς γῆς. Ἡ κατὰ 92,168 χιλιόμετρα αὔξησις τοῦ μήκους τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἐγένετο κυρίως ἐν ταῖς ἑξῆς χώραις: Ἐν ταῖς Ἡνωμένοις Πολιτείαις αὔξησις 56,327 χιλιόμετρα, ἐν Μεξικῷ 3727 χιλιόμετρα, ἐν τῇ ἄλλῃ βορείῳ Ἀμερικῇ 2160, ἐν Βρασιλίᾳ 2,050, ἐν Ἰνδίαις 2.786, ἐν Αὐστραλίᾳ 3,603, ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ Τυνίδι 1,166, ἐν Γαλλίᾳ 4,500, ἐν Γερμανίᾳ 2,716, ἐν Αὐστρίᾳ 2,263 χιλιόμετρα.

Αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι κατέχουσι τὸ μέγιστον μῆκος ἐν ταῖς σιδηροδρομικαῖς γραμμαῖς ἀνερχομένοις εἰς 191,356 χιλιόμετρα, ἕπονται δὲ ἡ Γερμανία, ἔχουσα 35,800 χιλιόμετρα, ἡ Ἀγγλία 29,890, καὶ ἡ Γαλλία 29.688 χιλιόμετρα.

Ἐν σχέσει τοῦ μήκους τῶν γραμμῶν πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας τὴν πρώτην θέσιν ὡς πρὸς τοὺς σιδηροδρόμους κατέχει τὸ Βέλγιον, μετ' αὐτὸ δὲ ἡ Μεγάλη Βρετανία· τρίτη ἀκολουθεῖ ἡ Γερμανία καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Γαλλία. Αἱ κατὰ ταύτην τὴν ἀναλογίαν πτωχότεραι εἰς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς εὐρωπαϊκαὶ χῶραι εἶνε ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Νορβηγία. Αἱ γραμμαὶ των Ἡνωμένων Πολιτειῶν, μεθ' ὅλον τὸ τεράστιον μῆκος αὐτῶν, πτωχῶς ἀναλογοῦσι πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς χώρας. Εἰς τὰς τελευταίας βαθμίδας τῆς κλίμακος ταύτης κατατάσσονται ὁ Καναδᾶς, ἡ Βρασιλία, ἡ Ἀργεντινὴ δημοκρατία, ἡ Παραγουάη, ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Κεενσλάνδη.

Ἐν παραβολῇ δὲ τοῦ μήκους τῶν γραμμῶν πρὸς τὸν πληθυσμόν, ἐπὶ 10,000 κατοίκων, ἀναστρεφομένης τῆς κλίμακος, κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἡ Κεενσλάνδη, μετ' αὐτὴν δὲ κατὰ σειρὰν ἡ μεσημβρινὴ καὶ ἡ ἀρκτικὴ Αὐστραλία, ὁ Καναδᾶς, ἡ Νέα Ζηλανδία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἐπικράτειαι κατέχουσι τὴν τελευταίαν θέσιν ἐν τῇ κλίμακι ταύτῃ.

ΤΟ ΧΑΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ἐκ τοῦ λευκώματος τῆς Κυρίας Ε. Α. Β.

Ὅταν ἐσκόρπισ' ὁ Θεὸς μὲ τἀπλαστά του χέρια
Σ' τὸν ζαφειρένιον οὐρανὸ τὰ διαμαντένια ἀστέρια,
Εἶδε τὴ γῆ ποῦ ζήλεψε καὶ γιὰ νὰ μὴ ζηλεύῃ
Ἄνθη, κι' ἀπ' τἄστρα πλεῖ' ὀμμορφα, 'ς τοὺς κάμπους τῆς φυτεύει].

Κι' ὅταν ἀγγέλους ἔπλασε 'στὸν οὐρανό, καὶ πάλι
Εἶδε τὴ γῆ ποῦ ζήλεψε τἀγγελικά τους κάλλη.
Κ' εἶπε ὁ Θεός·—Ὅλο ζωή, κι' ὅλ' ὀμμορφιὰ καὶ χάρι
Τὸ ὑστερνό μου χάρισμα ἡ γῆ θὲ νὰ τὸ πάρῃ!

Ἔτσ' ἡ γυναῖκα εὑρέθηκε 'σὲ μιὰ στιγμὴ πλασμένη
Ἀπ' τοὺς ἀγγέλους πλει'ὀμμορφη καὶ πλειὸ χαριτωμένη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μεγάλως ἐξεπλάγησαν ἐσχάτως οἱ ἐν Γαλλίᾳ θαυμασταὶ τοῦ κόμητος Τολστοΐ, τοῦ διασήμου συγγραφέως τῆς *Εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου* καὶ τῆς *Ἄννης Κορμενίνης* ἐπὶ τῇ εἰδήσει ὅτι ὁ Ρῶσσος μυθιστοριογράφος ἐγκατέλιπε τὴν φιλολογίαν ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σανδαλοποιΐαν. Ἐξακριβωθείσης τῆς παραδόξου εἰδήσεως, ἐγνώσθη ὅτι ὁ κόμης Τολστοΐ δὲν ἐγκατέλιπε μὲν τὴν γραφίδα τοῦ μυθιστοριογράφου, ἀλλὰ κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του ἀνταλλάσσει ταύτην πρὸς τὸ σφυρίον τοῦ ὑποδηματοποιοῦ.

Ὁ Ρῶσσος μεγιστᾶν κατασκευάζει ἐξαιρέτους ἐμβάδας καὶ ὑποδήματα. Ἡ κλίσις του αὕτη δὲν ἔχει ἀφορμὴν ἁπλῆν ἰδιοτροπίαν, διότι φρονεῖ μετὰ τοῦ Ρουσσὼ ὅτι καθῆκον ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι νὰ συνδυάζωσι τὴν πνευματικὴν πρὸς τὴν σωματικὴν ἐργασίαν, καὶ ὅτι ἂν τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἐργάτου εἶνε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ καλλιτέχνου, ὀφείλει, τἀνάπαλιν, ὁ καλλιτέχνης, χάριν τῆς ἠθικῆς ἰσορροπίας, νὰ ταπεινοῦται ἐνίοτε μέχρι τοῦ ἐργάτου.

Ἐν τούτοις τὸ παράδειγμα τοῦ Τολστοΐ δὲν εἶνε μοναδικόν, ἀνεμνήσθησαν δὲ οἱ Γάλλοι, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τούτου, διασήμων τινῶν σανδαλοποιῶν τῆς πατρίδος των. Ὁ Βαλδουΐνος, εἷς ἐκ τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, ὑπῆρξε κατασκευαστὴς ὑποδημάτων ἐν Ἀμιένῃ συγγράψας καὶ «Πραγματείαν περὶ τῆς ὑποδήσεως τῶν ἀρχαίων», ἐπιστημονικώτατον σύγγραμμα. Ὁ δὲ Λεοπόλδος Χάρδεν ἀπὸ ὑποδηματοποιοῦ ἀνῆλθεν εἰς σημαντικώτατα ἀξιώματα, καὶ ἐγένετο θαλαμηπόλος τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Βυρτεμβέργης. Ὁ ἐν Βορδὼ ἐγκατεστημένος Λεστὰζ κατασκεύαζε καλοὺς στίχους καὶ καλὰ ὑποδήματα· ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' τὸν ἐτίμησε διὰ τοῦ τίτλου σανδαλοποιοῦ τῆς αὐλῆς. Ἕτερος, ὁ Σελλιέ, ἀκμάσας περὶ τὸν 18ον αἰῶνα, καὶ ἀσκῶν τὴν τέχνην του ἐν σκωληκοβρώτῳ παραπήγματι ἀποκέντρου γωνίας τῶν Παρισίων, ἦτο ἐπίσης ποιητής, ἐξέδωκε δὲ καὶ συλλογὴν στίχων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄσματα τοῦ διορθωτοῦ τῶν πεδίλων τοῦ Ἀπόλλωνος ». Ὁ δὲ λυρικὸς ποιητὴς Ἰωάννης Βαπτιστὴς Ρουσσὼ ἤρξατο τοῦ σταδίου του μαθητεύων παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, σανδαλοποιῷ. Τέλος μεταξὺ τῶν συγχρόνων ἀξίων μνείας ὑποδηματοποιῶν συγκαταλέγεται ὁ κ. Λαποέντ, μυθιστοριογράφος, οὗτινος τὰ ἐπιτυχῆ ἔργα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ *Φιγαρώ*.

Ἀμερικανική τις ἐφημερὶς ἀναγγέλλει τὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου ἐκ Νέας Ὑόρκης ἀναχώρησιν δεκακισχιλίων ἠθοποιῶν, κατευθυνθησομένων εἰς διαφόρους χώρας. Ὄντως, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ ἀμερικανικοὶ θίασοι ἄρχονται τῶν περιπλανήσεων αὐτῶν, αἵτινες διαρκοῦσι μέχρι τοῦ ἐλευσομένου Ἰουλίου. Κατὰ τοὺς δέκα τούτους μῆνας σπανίως παραμένουσιν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει πλειότερον τῶν δύο ἑβδομάδων, παρέχοντες βαρείας ὑποχρεώσεις εἰς τοὺς ἐργολάβους τῶν θεάτρων, ἐκ τῶν ὁποίων ἂν τινες ἐγένοντο ἑκατομμυριοῦχοι, ἀλλὰ πόσοι ἀφ' ἑτέρου ἐναυάγησαν, χάριν αὐτῶν, οὐχὶ ἅπαξ, ἀλλ' εἰκοσάκις. Τὰ πρωτεύοντα πρόσωπα τοῦ θιάσου, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, λαμβάνουσιν ἀντιμισθίαν 150 μέχρι 250 δολλαρίων καθ' ἑβδομάδα· αἱ ἐνδυμασίαι καὶ αἱ δαπάναι τοῦ ταξειδίου εἶνε εἰς βάρος τῶν ἠθοποιῶν. Τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ θιάσου μισθοῦνται ἀντὶ 40—50 δολλαρίων. Κατὰ μέσον ὅρον καλῶς συγκεκροτημένος δραματικὸς θίασος στοιχίζει εἰς τὸν ἐργολάβον δαπάνην 12000 δολλαρίων καθ' ἑβδομάδα. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς πρώτου μεγέθους ἀστέρας, τὰς τραγῳδοὺς καὶ τὰς *diva*, αὗται πληρώνονται ποσὸν λίαν ὑπέρογκον, μὴ ὡρισμένον ἐκ τῶν προτέρων. Κατ' ἐξαίρεσιν ἡ Πάττη καὶ ἡ Σάρα Βερνάρ κατὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ διαμονὴν αὐτῶν, ἐδέχοντο καθ' ἑσπέραν ὡρισμένον ποσόν.

Τὸ ὑδρογραφικὸν γραφεῖον τῆς Βασιγκτῶνος ἐδημοσίευσε σειρὰν παρατηρήσεων περὶ τοῦ ὕψους καὶ εὔρους τῶν κυμάτων, τῶν γινομένων ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ. Τὸ ὕψος τῶν κυμάτων τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὑπολογίζεται εἰς 9 μέτρα κατὰ μέσον ὅρον, ἐν καιρῷ δὲ τρικυμίας εἰς 12 μέχρι 15 μέτρων. Τότε τὰ κύματα δύνανται νὰ ἐκταθῶσιν εἰς πλάτος 150 μέχρι 180 μέτρων, ἡ δὲ διάβασις αὐτῶν δύναται νὰ διαρκέσῃ 10—11 δεύτερα λεπτά. Τὸ εὐρύτερον πάντων παρατηρηθὲν κῦμα ἠπλοῦτο εἰς ἔκτασιν 800 μέτρων, διήρ-

κεσε δὲ ἡ διάβασίς του περὶ τὰ 23 δεύτερα λεπτά.

Τὸ δένδρον *εὐκάλυπτος*, τὸ διακρινόμενον διὰ τὴν ταχύτητα τῆς αὐξήσεως αὐτοῦ δὲν εἶνε μόνον ὠφέλιμον ὡς καθιστῶν ὑγιεινὰ τὰ ἑλώδη μέρη καὶ καταστρέφον τὰ μιάσματα, καὶ ὡς παράγον ξύλον σκληρὸν καὶ ἀσφαλές, τὸ ὁποῖον δὲν δύνανται νὰ φθείρωσι τὰ ἔντομα. Ἄγγλος τις μηχανικὸς ἀνεκάλυψε νέαν αὐτοῦ ὠφέλιμον χρῆσιν. Τὰ ξύλα τοῦ εὐκαλύπτου κοπτάμενα εἰς λεπτὰ τεμάχια, εἶτα δὲ ῥιπτόμενα εἰς τὸ ὕδωρ, σχηματίζουσιν ὑγρὸν κατάλληλον εἰς τὸ νὰ ἐμποδίζῃ ὡρισμένας τινὰς βλάβας τῶν ἀτμολεβήτων. Μέχρι τοῦδε μετεχειρίζοντο πρὸς τοῦτο διαφόρους μεθόδους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δυσχρήστους. Ἀλλ' ἡ νέα αὕτη ἀνακάλυψις, ἁπλῆ καὶ εὔχρηστος, αὐξάνει κατὰ μίαν ἔτι τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας παρέχει τὸ πολύτιμον δένδρον.

Ἐδημοσιεύθη ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Νηπιακοῦ Ὀρφανοτροφείου τοῦ δήμου Ἀθηναίων διὰ τὸ ἔτος 1884, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ ἱδρύματος τούτου. Κατ' αὐτὸν εἰσεπράχθησαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1884 δραχμαὶ 136,096, ἐδαπανήθησαν δραχ. 95,048 ἀπέμεινε δὲ περίσσευμα δραχ. 42,732. Τῷ ἀπολογισμῷ ἐπισυνάπτεται ἔκθεσις πρὸς τὸ Ἀδελφάτον τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἐφόρου τοῦ Ὀρφανοτροφείου κ. Ἀναστασίου Ζίννη περὶ τῶν κατὰ τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο ἵδρυμα πεπραγμένων, ἐξ ἧς ἐρανιζόμεθα τὰς ἑπομένας στατιστικὰς πληροφορίας:

»Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1884 ὑπῆρχον ἔκθετα βρέφη 228· ἐξετέθησαν δὲ καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοῦτο 300, ἐξ ὧν 140 μὲν ἄρρενα, 160 δὲ θήλεα. Αἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκθέσεις εἶνε κατὰ 73 ὀλιγώτεραι τῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους. Τοῦτο δὲ ἀποδοτέον εἰς τὰς ἀληθῶς ἀξιεπαίνους ἐνεργείας τοῦ Ἀδελφάτου πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ διαγραφὴν τῶν γνησίων βρεφῶν. Ἐκ τῶν 300 ἐκτεθέντων βρεφῶν, 24 μὲν ἦσαν ἄωρα ἢ ἀτελῶς ἀνεπτυγμένα, 3 δὲ νεκρά· τὰ ἄωρα καὶ ἀτελῶς ἀνεπτυγμένα βρέφη εἶχον βάρος κατὰ μέσον ὅρον ὅσον 2064 γραμμαρίων, ἤτοι κατὰ τὸ ἓν τρίτον ἔλαττον τοῦ τῶν ὡρίμων καὶ τελείων βρεφῶν. Τὰ τοιαῦτα βρέφη, τὰ ὁποῖα ὀλίγας μόνον ἡμέρας ἔζησαν, ὡς καὶ τὰ τρία νεκρά, ἐν ὅλῳ 27, δὲν ὑπολογίζομεν ὡς εἰκός, οὔτε ὡς εἰσελθόντα, οὔτε ὡς τελευτήσαντα, μνημονεύομεν δ' αὐτῶν μόνον χάριν ἀκριβείας. Προστιθεμένων τῶν ἐκτεθέντων κατὰ τὸ 1884 273 ὡρίμων καὶ τελείων βρεφῶν εἰς τὰ ὑπάρχοντα τὴν 31 Δεκεμβρίου 1883 228, ἔχομεν τὸ ὅλον τῶν θρεπτῶν τοῦ δήμου κατὰ τὸ 1884 ἤτοι 501. Ἐκ τῶν 501 τούτων ἀπεβίωσαν καθ' ὅλον τὸ 1884 178, ἤτοι 35 %, ἡ θνησιμότης αὕτη εἶνε κατὰ τέσσαρα τοῖς ἑκατὸν ἐλάσσων τῆς τοῦ παρελθόντος ἔτους, γεγονὸς ὁμολογουμένως εὐχάριστον. Αἱ 178 ἀποβιώσεις προῆλθον ἐκ τῶν ἑξῆς νοσημάτων: 104 ἐξ ἀθρεψίας, 32 ἐκ διαρροίας ὀξείας ἢ χρονίας, 19 ἐξ ὀξέων νοσημάτων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, 8 ἐκ νοσημάτων ὀξέων τοῦ νευρικοῦ συστήματος, 15 ἐκ διαφόρων ἄλλων νόσων. Ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης τῶν αἰτίων τῶν ἀποβιώσεων ἐξάγεται προφανῶς τὸ λυπηρότατον συμπέρασμα, ὅτι ὑπὲρ τὰ 50 %, ἐκ τῶν τετελευτηκότων κατὰ τὸ 1884, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἀπώλοντο συνεπείᾳ τῆς ἀθρεψίας, νόσου ὀλεθρίας, προερχομένης κυρίως ἐκ τῆς πλημμελοῦς διαίτης, εἰς ἣν ὑποβάλλονται τὰ δύσμοιρα ταῦτα πλάσματα, ἐκ τῆς στερήσεως τῆς μητρικῆς ἀγκάλης. Ἐνταῦθα σημειωτέον, ὅτι ἐκ τῶν 104 ἀποβιωσάντων ἐξ ἀθρεψίας βρεφῶν 54 μὲν διετράφησαν ἐν τῷ Νηπιακῷ Ὀρφανοτροφείῳ ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτῶν, 50 δ' ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπὸ νοθοτρόφων. Υἱοθετήθησαν δὲ κατὰ τὸ 1884 19, ἐξ ὧν ἄρρενα 8 καὶ 11 θήλεα. Διεγράφησαν δὲ ὡς τέκνα γνήσια, ἀνήκοντα εἰς αὐτὰς ταύτας τὰς νοθοτρόφους ὑφ' ὧν διετρέφοντο 98, ὧν ἄρρενα 48 καὶ θήλεα 50.

Ἐφημερίς τις ἐν Μονάχῳ ἐδημοσίευσε στατιστικὸν πίνακα περὶ τοῦ παραχθέντος ζύθου κατὰ τὸ 1884. Κατὰ τὸν ἐν λόγῳ πίνακα τὸν μεγαλείτερον ἀριθμὸν ζυθοπωλείων κατέχει ἡ Μεγάλη Βρετανία, καὶ συνεπῶς παράγει πλειότερον ζύθον, ἤτοι 27,050 ζυθοπωλεῖα ἐν αὐτῇ κατεσκεύασαν 44,060,000 ἑκατόλιτρα ζύθου. Μετ' αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι 25,989 ζυθοπωλεῖα παραγαγόντα 41,211,691 ἑκατόλιτρα. Ἀκολούθως ἔρχονται κατὰ σειρὰν λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζυθοπωλείων ἡ Γαλλία (3005), ἡ Βόρειος Ἀμερική (2380), ἡ Αὐστροουγγαρία (2053), ἡ Βελγική (1250), ἡ Ὁλλανδία (400) ἡ Ρωσία (466), ἡ Ἑλβετία (424), ἡ Νορβηγία (400), ἡ Σουηδία (322), ἡ Δανία (251) καὶ ἡ Ἰταλία (152). Ἀλλ' ἡ τάξις αὕτη δὲν τηρεῖται καὶ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς τοῦ ζύθου ἐν ἑκάστῃ τῶν ἀνωτέρω χωρῶν. Οὕτως ἡ Γαλλία, ἥτις κατέχει τὴν τρίτην σειράν, λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζυθοπωλείων, κατέχει τὴν ἕκτην σειρὰν ἐν τῇ παραγωγῇ, ἀνερχομένη εἰς 8,320,000 ἑκατόλιτρα. Ἡ δὲ βόρειος Ἀμερική, ἡ Αὐστρο-Οὐγγαρία καὶ τὸ Βέλγιον παράγουσι περισσότερον ζύθον.

Διδάσκαλος χωρίου πρὸς τοὺς μαθητάς. —Αὔριον, παιδιά, θὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ αὐγοῦ τοῦ Κολόμβου· διὰ νὰ τὸ καταλάβετε ὅμως καλά, πρέπει ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς νὰ φέρῃ ἀπὸ ἕνα αὐγό. Ὁποιος δὲν ἔχει αὐγὸ εἰμπορεῖ νὰ φέρῃ καὶ βούτυρο.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Ἀνδρέου Κορομηλᾶ» καὶ «Κοραῆ» ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1885 — 157.